

15100

ՀԱՆ
ՇԻՐԱՆ
ԵՐԳԵՐԻ
ԳԻՐԸ

891.99

6-64

891.99
Հ. Ե-64
ՇԻՐԱԶ ԿԱՐ.

ԵՐԳԵՐԻ ԳԻՐ.Ք

Խմբագրեցին
Ազ. Իսահակյան և Ռ. Զարյան

38152-ա.հ.

Երբ ես էլ մի շինչ պատանի դարձա,
Մայրս ինձ ասաց՝ «Արհեստի գնա,
Արհեստ սովորիր, մի լինի նազուկ,
Արհեստն է մարդուն ոսկի քիլազուկ»:

Ա՛խ, ի՞նչ իմանար մայրս այն օրին,
Եվ ի՞նչ գիտնար իմ միտքը մանուկ,
Որ դեռ օրոցքում իմ սրտի թեպին
Բախտը կապել էր ոսկի քիլազուկ:

(138
49)

21469-60

ԲԱՆԱՍՏԵՂԺՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

2003

ԽՄԲԱԳՐԵՑ
Ռ. ՋԱՐՏԱՆ

Հին աշխարհը չեմ տեսել
Ու ոչ մի բան չեմ հիշում,
Ու չեմ նրան երագել
Իմ վեցերի մեռելում:

Բայց երբ նայում եմ խաղաղ
Մորս դեմքի դալուկին,
Ինձ րվում է րե մի պաղ
Վիշ է եղել աշխարհն հին:

Հին աշխարհը չեմ տեսել
Ու ոչ մի բան չեմ հիշում,
Բայց րողել է նա մի րել
Մորս աչքի մեռելում...

ՆԻՍԳԱՐԱ.

Նիագանա, Նիագանա, կիջնես ցած՝
Բարձունքներից հավերժորեն խռոված:

Նիագանա, այս աշխարհում դառն ու ցուրտ
Մայր բնության հավերժական դու զայրույթ:

Նիագանա, ինչքան գոռաս օ՛ր, կրկին
Անդունդներից նեղ են և խոլ սարերին:

Նիագանա, ես և՛ սարերին սպիտակ
Երգի ժամին զգում եմ իմ կրծքի տակ:

Աղավնիները ամեն առավոտ
Կալերի վրա նախորում են անխույժ,
Կապույտ հեռուն է նրանց կախարդում,
Թռչնում, սանում դաշտերը կապույտ:

Սիրսն նման էր կախալ կալերին,
Հոգուս կալերից մի պաղ առավոտ
Իր քիկն տալով բռավ աղավնին՝
Մի փետուր բողբոջ սրտի կալի մոտ:

ԱՐԵՎԻՆ

Իմ բարի, իմ ջերմ, հարազատ իմ մայր,
Իմ բարի արև, ես հեզ եմ սիրում,
Քեզ եմ երազել կարոտով անծայր
Իմ խեղճ մանկության անլույս օրերում:

Դու անհուն բաժակ, իմ անհաս կարոտ,
Ես վայրկյան, իսկ դու՝ հավիտյան նամբորդ:

Ձեզ ոսկի՞ ասեմ, չեմ տեսել ոսկի:
Հասկեր, արևի համբույրներն եմ դուք:

Հասկեր, ծով հասկեր, սովի դեմ ցցված
Արևի սրած սվիններն եմ դուք:

Արևեր, արևներ՝ կենդան, իմաստուն,
Ձեր լույսով պատե՛ք համբաներ ու տուն:

ՆՐԵՂԱՆԻ ՇՈՂՔ

Ես սիրում եմ ամառն ու շոգն արևափոր,
Շոգը, որ նման է գորովազուր մի մոր,
Ուր ոսկե գրկում կանաչ կյանքն է աճում:

Ես սիրում եմ շոգը՝ անա, նրա պայծառ
ձանաճչներով հյուսված անծիր օրորոցում,
Մասաղ ու քաղցաղ ալյուրներն անձայր
Իրենց ասղաբողբոջ աչիկներն են բացում,
Դառնում ոսկեղկույզ գանգուրները հողի,
Հողի արևահամ մեղրահյութով լցվում,
Ավետում են շուրջ ծնունդը խաղողի:

Ես սիրում եմ շոգը. հակիրճացած խաղող,
Դու՝ ամառվա, շոգի հմայվն ես ամբարել,
Եվ քո ողկույզների լիճք զավարներով
Մեք դաշտերի ոսկի սինըն ես զարդասել:
Օ՛, մեղրաշուրք խաղող, դուստր արեգակաճ,
Քաղուհին ես չնհաղ այս ծով ալյուրանի,
Ջահել ալյուրանն է քո իմաստուն արհան,
Ուրի՛ն հեղում ես միտք սերդ՝ դարձած գինի...

Ես սիրում եմ շոգը, որ համբույրով իր բոց
Ու զգվանով կրակ, հրով սիրաշելուն

Գրկում է կույս, վարքամ ալյուրները մեր հոժ
Եվ խոստանում երկրին ոսկե առուն...
Շոգն արևի կիրնն է, շոգն է, որ իր գինով
Իմաստավարում է խենթությունը ամառն,
Շոգն է, որ լցնում է դրախտային բույրով
Իմ հայրենի աճունը դաշտերն Արարայան:

Ահա շոգը, — զմուխս զամբյուղներով անքիվ
Ոսկի ալյուրներն են գալիս մտնում քաղաք,
Եվ խաղողի բույրան խուցկը գիշեր ու ցիվ
Խնկարկում է խնդր ամեն ճանիքի ճակ:
Ահա շոգը ոսկի, անա շոգի ոսկին
Մեղրի ծուր է ճալիս, որպես գանձը առնան,
Ահա կարմրագավար նաան կարմիր գինին,
Ու խաղողը ոսկի, որ դարձել է կախան,
Եվ դեռ՝ փոքրիկ, սիրուն ու կարմրաբուր ու հեղ
Աղջիկների նման դեղձն ու խնձորն անգին,
Ու ճղջ մեղրածովը, որ գալիս է կարծես
Քաղցրացնի մի պան դառնությունը կյանքի...

ԹԱՆԴԱՐԱՆՈՒՄ

Եղա աշխարհում հավիտենության՝
 Երգի, գեղեցկի անհուն ծառավով,
 Եվ հոգուս խորում կյանք-առած՝ ելան
 Աշխարհի մեծերն վեհ երազներով
 Եվ ինձ նայեցին հայրական աչքով,
 Ասես կարոտած՝ ժպտացին մի պահ,
 Եվ իրենց զանձներն ինձ կսպելով՝
 Անցան, դարձան հուռ, դարձան մահ անմահ...
 Ես գանձերի հետ մեկնա՛յ մնացի,
 Եվ ծով գանձերը իմն էին կարծես,
 Մի վայրկյանի մեջ դարեւ ապրեցի
 Գեղեցկի ծովում շեղահանդես...
 Տեսա անցյալներն այդ գամձերի մեջ,
 Տեսա սերունդներն ու դարերն անցած,
 Եվ մահը աչքիս այնքան վոճեցավ,
 Որ շեղացի.— Մահ չկա երբեք:
 Եվ լույս հավերժի աղբյուրով պայծառ
 Երկրպագեցի գանձերին մեկ-մեկ,
 Եվ ինքնամոռաց հարբեցի լոկն
 Անմահ պապերիս բողած ոսկեռոդ
 Դանձների գինով, որ ինչպես գինին՝
 Ինչքան հին՝ այնքան քունդ էր ու գեղող...

Ե Ր Դ Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ի

Տխուրյան մեջ վայրկյանս ծանր է ինչպես դար դանդաղ՝
 Դարեւ կապրեմ, քե մնա ամեն վայրկյան սիրս ուրախ,
 Բայց դար ապրած իմ կյանքը լոկ մի վայրկյան կրվա,
 Երե անցած իմ համբին ոսկի մի հետ չմնա:

Ո՞վ կիմանա, քե եկել ու անցել եմ այս համբով,
 Կամ եղել է իմ ջանքի սիրս սիրո անախ ծով,
 Ա՛յն կայծակն է միտ հիշվում, որ բռն է սև ամպից
 Եվ հեղձել է մի հին լեռ խլել կաղնին անտառից:

Հուռն ապրում է մարդու պես, ու միտ նրան երանի,
 Ով իմ երկրի մեծավառ հուռաշխարհում խորս ունի...

ՄԻ ԿՅՍՆՐԻ ՊՍՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

(Նմանություն)

Մայրական ձեռքեր՝ օրոցին օրորող,

Գարնան ծիծառներն եկան ու անցան...

Պայծառ պասանի՝ ծաղկի պես բուրող,

Գարնան ծիծառներն եկան ու անցան...

Վառ երիտասարդ՝ սերը երազող,

Գարնան ծիծառներն եկան ու անցան...

Բաջարի կտրին՝ կռիվներ վարող,

Գարնան ծիծառներն եկան ու անցան...

Դավիափառ ծերուկ՝ մահվան դեմ վիճող,

Գարնան ծիծառներն եկան ու անցան...

Ոսկեգոծ դազադ՝ վրան մի բուռ հող,

Գարնան ծիծառներն եկան ու անցան...

Ա Ր Ն Ի Վ Ը

Տխրեց արծիվը և իջավ ամպից,
Իջավ հիճավուրց ֆարափի վրա,
Նայեց երկնքին լազուր ու անբիծ՝
Եվ ֆամվեց սիրքը կարոտով նրա:

«Երկինքն էլ մարդը խլեց ինձանից,
Երկիր ու երկինք չափեց քոխչով...»
Ասաց, ու կարծես երկինքն՝ աչքերից
Վար ընկավ մի շիր՝ պղտոր արցունքով:

Եվ վերջին անգամ նայեց արևին՝
«Քեզ էլ կհաղթի», զեղչաց կարծես:
Այն ինչ, մեկնելով գաղսնիքը վերին,
Մարդն էր սավառնում՝ անխորհուրդ ու վես...

Խ Ո Ն

Բնության առջև, ցաւ սրտում
Ես կամ, զնշում եմ, իշխում ցաւն.
Սիրս երջանիկ ու մեկ՝ սրտում,
Ասես մեծ սիրտն եմ ես բնության:

Նայում եմ ցաւն, ցայում եմ ինձ,—
Ասես բե ես եմ իշխում ցաւն.
Ասես բե ցա է իր շրթերից
Հյուսել հոգու ծովն իմ անսահման:

Օ, ցա է, ցա է սեղծել ինձ,
Որ իմ մեջ տեսնի ինքն իրան,—
Ինչպես որ ես եմ ցաւ սրտում
Տեսնում էւրբայունն իմ անսահման...

21469-60

(138)

Մոռս սրտի հետ աշխարհն եմ չափել,
Էլի մեծ էր ցա, մեծ էր ու անզին,
Նա աշխարհով մեկ արցունք է բափել
Գիշերներ հաւաքել իմ խեղճ օրոցին:

Մոռս սրտի հետ աշխարհն եմ չափել,
Ու ամեն խորք ցաւ մեծ սրտի
Իր խորում յորդ աշխարհ է պահել՝
Աշխարհ—սրտեր իր զավակների:

«Ինչպես երեք ասդեր անցեց,
երեք սեր կա իմ հոգու մեջ», —
Ասի սիրած իմ աղջկան,
Եվ նա ինքեց ամսյի նման:

«Մի կասկածիր, — ասի նրան, —
Դու ես իմ սերն, իմ անճման.
Ես սիրում եմ, վկա հոգիս,
Քեզ, մայրիկիս,
Հայրենիքիս...»

Յարս սևաչ մի բեղվին է,
Անուռ կանչող փառավաններ,
Ա՛խ, չեմ տեսել կորած յարս,
Անց ու դարձող փառավաններ՝
Թե որ տեսնեմ ձեր նամբիկին,
Դրկեմ նրան, բերեմ ձեզ հետ,
Անցեմ արևի անապատով,
Հեյ, հեռացող փառավաններ:

ԶՈՒՐ ԾԱԽՈՂԸ

Ձեռին բռնած կուժ մի պուճուր՝
Ջուր կծախեր, միշտ սառը ջուր,
Այն բուխ ու ժիր զղան պուճուր:

Եվ օրն ի բուն՝ մսած շուկա
Նրա ձայնն էր միշտ դողանջում՝
Ծառավներին ջրի կանչում:

Ա՛խ, այդ ջրի ձայնը վկա,
Ես էլ էի այդպես կանչում,
Բայց իմ ձայնը չէր կարկաչում...

Խմում էին ու՝ փող ... չկա,
Գդակս էին գլխիս ֆառում,
Աչերն էին սիրս մառում...

Բայց... արցունքիս կուժն՝ էլ չկա,
Ու չի կանչում զղան պուճուր՝
— Զեյհանգ սվեհ, ջուր ծամ, պաղ ջուր...

Ա Մ Ա Ռ Ն Ա Մ Ո Ւ Տ

Լ Ն Ն Ի Ն Ի Ն

Տիեզերքն ու ֆո ոգին եկան մի օր չափվեցին,
Թե՛ նրն է խոր ու անմահ. վկան արևն էր արդար:
Եվ արևը շեղաց. «Տիեզերք է ֆո ոգին»:
Եվ տիեզերքը կրկնեց արձագանքով քնդերկար՝
— «Տիեզերք է ֆո ոգին...»

ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ

Քեզ ինչ փառ պիտեք, փառերն երկային
Շիրքեր են հո ծով իմաստության դեմ...
Արդ, քեզ իբրև փառ անհասանելի
Թող դառնա հավերժ աշխարհի վրա
Երկնակամարը՝ փառի մասանի,
Արևը՝ ճեղքեն զոհարք ցրա:

— Ո՞րն է, բաբո, մեր հայրենին:

— Եկն, որ ունի բարձր երկինք,

էն, որ ունի կարմիր արև

Իր կապույտակ գլխի վերև:

էն, որ ունի մեջ ամպերուն

Լեռն Ալազյազ՝ բարձր ու սիրուն:

էն, որ տեսնով իր Սևանի

Մազերն արձակ ու գեղանի՝

Նսած հարսի կնամանի:

էն, որ ունի աշխարհի բազ

Հանց բազավոր՝ Մասիս ներմակ,—

ձերմակ Մասիս, սիրք մրմուռ,

Գլուխը վեր՝ դրախտի դուռ:

էն, որ ունի Մասիսն ի վար

Հին հին բերդեր, վանքեր մբար,

Որ ավերակ, բայց դեռ դարեր

Լուռ կաղոթեն երկինքն ի վեր:

էն, որ ունի Արագ, Տղմուս

Եվ ափերը՝ մամուռ ու մուր

Դերեգամեններն են պապերուդ...

— Ո՞րն է, տղա, մեր հայրենիքի:
 — Էս, որ ունի բարձր երկինք,
 էս, որ ունի կարմիր արև՝
 Իր կապույտակ գլխի վերև.
 Էս, որ ծաղկունք աստղունք հագած՝
 Պսակ կերթա սարն Արագած,
 Էս, որ զմրուխտ իր Սևանով՝
 Ինչպես գավաթ նռան գինով՝
 Լույս կխմե՛ր երգ ու ձենով.
 Էս, որ Արագն ու Քուռն են ծով,
 Կը հեղեղեն ափերն հացով
 Ու ծով կերթան, Վրկանա ծով.
 Էս, որ բացեց եղբայրն ռուս
 Դարեւ մբար աշխեն հոգուս՝
 Էս, որ հրագն էր պապերուս.
 Էս, որ Ղազբեզն ու Արագած
 Արեւու մեջ ախպեր կանկնած՝
 Ձեռ կը զարնեն գինով քասին
 Ու կը ձենեն ձեր Մասիսին.
 — Թե՛ նեյ, բաբո, է՞ր ես մեծակ
 Մնում մթին ամպերու տակ:

ԱՐԶԱՆ ԱՐՈՎԱԾԱՆԻՆ

Ամեն անգամ, երբ նայում եմ մեր աշխարհին,
 Երբ նայում եմ մեր աշխարհի Մասիս սարին,
 Քեզ եմ հիշում, քո կարոն եմ ես հեկեկում,
 Քո կորուստն է սիրս սգում:

Ամեն անգամ, երբ հայացա Մասիս սարին՝
 Քեզ որոնում ու չի գտնում սուրբ կաթարին,
 Թվում է քե այն վարդազույն ամպն ես, որ դեռ
 Բարձրանում է լանջերն ի վեր:

Ամեն անգամ, երբ այն պայծառ ամպն է կորչում,
 Երբ Արագն է նայում լեռանն և հառաչում,
 Ինձ րվում է, քե սուրբ լեռան անդունդն ու ձոր
 Քո մեծ սրտի խոցերն են խոր:

Ու կարոսով ամեն անգամ, — բայց ցնձազին,—
 Երբ նայում եմ մեր աշխարհին, Մասիս սարին,
 Թվում է քե Մասիս լեռն է նեզ աշխարհում
 Իբրև արձան վեր բարձրանում...

ԹԱԳԱԴՐՈՒՄ

Հոգիս արքնացալ հարավի բույրից,
 Ինձ է դուրս կանչում գեփշուրը նրա,
 Ջյունն էլ արևի ջահել համբույրից
 Ուրախ լալիս է դառնելի վրա:
 Ելնեմ, ծաղկումն է ձնծաղիկներն,
 Ջյունից ինձ նայող աչերն համբուրեմ,
 Դնամ՝ եսևից ծիծեռնակներին,
 Դրանց նե՛ս ե՛ս գամ՝ գարունը բերեմ,
 Բարձրանամ կապույտ գահը լեռներին,
 Արևն իբրև քաղ իմ գլխին առնեմ,
 Հազնեմ ծիրանին արշալույսների,
 Դարձան քաղաքը ինձ քաղաղբեմ,
 Եվ հրովարձակ արձակեմ մի խիստ,
 Որ աղբյուրները հավերժ կարկաչեն,
 Որ ծաղկեն լեռներն իմ արևակիստ,
 Որ ծով դառնան հավերժ կանաչեն,
 Որ գարունները գան ու չգնան,
 Որ հավերժանան գմբախտ դրախտով,
 Որ բեկվի իմ դեմ օրեմբը մահվան,
 Որ մարդը ցնծա արևի բախտով,
 Եվ ես երջանիկ կլինեմ այն ժամ,
 Եվ գուցե այն ժամ ես մահը սիրեմ,
 Երբ անմահ լինեմ, երբ հավերժանամ,
 Երբ գարունները ողջ քաղաքներ:

ԱՄՍՈՆԱՄՈՒՏ

Դարձան ծաղիկներս աչերն ե՛ն զոցում,
 Եվ արեգական օրքունն համբույրով
 Ամառնամուսի դռներն է բացում,
 Եվ ես հարբում եմ համբույրի բույրով:
 Ելնեմ, վայրկյանն է հողի հարսնության,
 Դրկեմ արեգակն ու աշխարհն իջնեմ,
 Հեղեղեմ հուր կիրճն իմ արեգական,
 Պուրպուր համբույրով իմ ոսկեգոծեմ
 Զմրուխտը փարթա՛մ դառ ու սարերի,
 Եվ իմ երկնային համբույրի բոցով
 Ծիրանիս ձգեմ քիլունն հասկերի:
 Թող ոսկիանան ծովի արեքը ծով,
 Ու սուրբ խորհուրդով արևի անմահ
 Հասկի կաթիլից հեղեղեմ մի ծով՝
 Աշխարհի բոլոր դառնելի վրա,
 Սովը գլխսեմ հասկերի քրով...
 Ապա պարզելով քեռս անսահման՝
 Դրկեմ այգիներն անհուն համբույրով,
 Որ հուր զգվանում իմ արեգական
 Ոսկի ողկույզի գինին դառնա ծով,
 Ու մեղր հեղեղեմ, բող արբելու հարբեն
 Դառն աշխարհները՝ ամեն լուսնի շակ,

Եվ այնքան շուտ, որ նախանձ ու բեն
Կորչեն քաղցրության ծովում՝ անհասալ,
Եվ ես սիրատուս՝ երկիրն համբուրեմ,
Երկնքի կուրծքը համբուրեմ սիրով,
Տիեզերքն ամեն համբուրեմ, ու բոլ
Արգասավորված իմ համբույրներով՝
Բոլոր աստղերը արևներ դառնան,
Բոլոր լեռները՝ ողկույզ խաղողի,
Եվ գիւնի դառնան ծովերն ու օվկիան,
Հաց դառնան ոսկյա սփռոցներն հողի,
Որ մարդիկ հարբեն, վիճք մոռանան,
Մոռանան կյանքի ծառավներն ամեն,
Որ կյանքով հարբեն, մահը մոռանան,
Մոռանան չարք և նախանձ և բեն,
Մոռանան հավերժ այն ամենն անբան՝
Ինչ որ նկատում է, խոսեցանգում ոգին,
Ինչով՝ ցեղերն են ծառավում արշան
Ինչով՝ զազան կա մարդու մեջ դեռ հին,
Ո՛հ, փոխվի, փոխվի տիեզերքն համայն,
Արարչությունն այս՝ նեղացել է խիստ,
Եվ մարդիկ անցյալն հավետ մոռանան,
Եվ նոր արևը բարձրանա հանգիստ,
Եվ երկրագունդը դառնա վայելքի
Ոսկի հայրենիքն հանուր մարդկության,
Եվ մարդը մարդուն բույր լինի վարդի,
Աշխարհն էլ՝ պարտեզն հավիտենության,
Եվ երկրպագենք խոփն հողի վրա՝

Որպես վանասուր մի աստվածունու,
Ազատությունը տիեզերանա,
Եվ փախչի մարդուց ասվերը մահու,
Եվ քնար դառնա հողագունդն համայն,
Գետերը՝ նրա լաբերը ոսկի.
Եվ մասների տակ լույս երջանկության
Սերը դալարյուն դառերը ոսկի...
Եվ ես երջանիկ այն ժամ կլինեմ՝
Երբ քաղաքներ մառոնեն հուռի,
Երբ երկրում ծաղկեն դրախտ ու եղեմ,
Երբ որ մոռացվի դրախտն հեյարի...

Կուզեի նստել մի բարի վրա
 Եվ անվերջ նայել իմ Արագածին,
 Հարբել երկնային կապույտով նրա,
 Եվ հավերժ նայել իմ Արագածին:

Աղբյուրների պեռ աղջիկները զան,
 Ես՝ ծառայ արևով չնայեմ նրանց,
 Տուն կանչե մորս ձայնը իրիկվան՝
 Զբարքեմ արհիս աչքը կարոտած:

Եվ նստած լռից ալոյ բարի վրա
 Անդադար նայեմ իմ Արագածին,
 Մինչ շիրիմ դառնա բարե էլ ինձ վրա
 Եվ մամուռ նայե իմ Արագածին:

Թափ սվի վուռին օտար համբեֆիս
 Եվ նորից սիրով հայրենիք մտն,
 Եվ բացվեց սիրքս և դարձավ հոգիս
 Նորից իմաստուն, նորից երեխա:

Եվ վարդերիս մեջ աղբյուրը երգիս
 Բխեց ինքն իրեն՝ կալկաչով իրա,
 Եվ խայտաղ սիրքս և դարձավ երգս
 Նորից իմաստուն, նորից երեխա:

Եվ հայրենիքում բովիչ էր այնպես,
 Դրախտ էր բացվում իմ արհի վրա,
 Եվ վառ ծայսում էր աշխարհն էլ ինձ պես՝
 Նորից իմաստուն, նորից երեխա:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Տուն վերադարձան հնձվորներն հանդից
Մայրամուտ իջնող արևի նման,
Ծագեց լուսինը մանուշակ սառից,
Ինձ մենակ զսավ դաժնում անսահման:

Չեմ դառնա ես՝ տուն, ում բողնեմ դաժնում
Փիրուզ հեֆյաթը զմրուխտ ջրերի,
Ո՛ւմ բողնեմ արտերն, ում բողնեմ հովտում
Բույրն ու համբույրը կույս ծաղիկների:

Ո՛ւմ բողնեմ երազն լանուս դաժների,
Մեղմիկ բովանմբ խորհող լուրբյան,
Ո՛ւմ բողնեմ արծաթն այս աղբյուրների,
Եվ զովը՝ մորթս՝ համբույրի նման:

Գիշերն ում հաճար դառնա լուսնյալով,
Դադսնիքն ում հայտնեն կույս ասդերն իրենց,
Թե աշխարհի հետ դու էլ զիշերով
Տուն վերադառնաս, անհուն բանաստեղծ...

Ես որ մեռնեմ...

Ավ. Խաչակյան

Ես որ մեռնեմ, տարեք քաղեք
Իմ Շիրակի դաժներում,
Որ մերս գա ու վրես լա՝
Որդու կարոտն աչքերում:

Մորս արցունքն, անխ, քե բնկնի
Շիրմիս ֆաթին, ինչպես ցող,
Շիրմիս ֆաթը լուռ կծաղիկ,
Կկանաչի ինչպես հող:

Ես որ մեռնեմ, տարեք, քաղեք
Իմ Շիրակի դաժներում,
Որ մերս գա ու վրես լա՝
Միակ լացողս աշխարհում...

Հովերն հարալի համբույրն են բերում,
Դարունն է զալիս, դռները բացեմ,
Հովեր, Շիրակիս զարբնող դաշտերում
Ես բացակա եմ, մարս համբուրեմ:

Զարբում են, իջնում կնամ սարերից
Դարնան ջրերը: Օ՛, դաշտ գնացեմ,
Ես բացակա եմ ձեր սուրբ դաշտերից,
Բյուրեղ աղբյուրներ, մարս համբուրեմ:

Լոկ մայրս է արժան ձեր համբույրներին,
Հովեր, վարդերի բույրն առեմ, բռնեմ,
Դուք էլ, աղբյուրներ, հյուսվեմ դաշտերին,
Մորս ոսկի սակ զարուններ փռեմ:

Մայրս ձերուրյան ձորերն է իջնում,
Ա՛խ, էլ չի երբա սարը՝ բանջարի,
Բայց, ահա, զալիս նրան է կանչում
Դարունը՝ նրա սիրած սարերի:

Ներամ սարերը իմ ջինջ Շիրակի,
Այագյազ իջնեմ կոունկից առաջ,
Ներամ սարերը՝ ձյուն-ձնծաղիկի
Ձորերը բերեմ զարունը կանաչ:

Ներամ սարերը, սարերի գրկից
Մի զարուն բերեմ գիրկը մայրիկիս,
Դարունն էլ անցնի, մայրիկիս գրկում
Դարուն կրեմ հիշք բալիկիս...

Թող ես աշխարհում շիրիմ չունենամ
 Լոկ նրա համար, որ ամեն գարուն
 Զֆաղեֆ մասաղ ծաղկունքն անթառամ՝
 Եվ չգարգարեֆ շիրիմս անանուն:

Զէ որ ծաղկունքն էլ ապրում են, սիրում,
 Ավանդ, նրանց էլ մայրեր են ծնել,
 Եվ ապրողներին՝ մեր սուրբ դառնեցում՝
 Մեռածի համար ինչու մեղցնել:

Շեֆավիրին

Ինչքան վեր նայեմ՝ ինձ քվում է, քե
 Այս մոլորակից հավերժ հեռավոր
 Լուսինն արժաբե դազադդ է եղել
 Ու լուռ գիշերք քեզ հուղարկավոր,
 Երկինքն էլ կապույտ գերեզմանն է և,
 Արևը՝ վրադ շիրիմ լուսավոր:

Ավ. Խաճակյանին՝ սրանց

Դու Արագածն ես՝ իմաստուն ու բիլ,
Փառնդ ասդերի մեջ զլիսիդ արեգակ,
Ես էլ Շիրակի դաշտն եմ նորածիլ
Զմրութսով փոված քո ոտների տակ:

Դու հավերժության բարբառն ես հյուսել,—
Հավերժությունը մեզ էր երգել...

ՆԲԳ. ՆԲԴՈՅ

Բանաստեղծուհի Կնոջս՝
Ս. Կապուսիկյանին

Ա՛խ քո երգերը քո աչերը չեն,
Քո բիլ աչերը անցնող զանգներ,
Քո լույս երգերը թռչող ասդերն են՝
Երկնից իջել,—երգ են դարձել:

Բայց քո երգերից ամենաշինջը
Իմ ջիւնը մանկիկն է՝ քո ջերմ գրկում,
Ասդե երգերիդ արեգակն է նա
Իմ հոգում՝ սիրո քո երկնում:

Ա՛խ, քո երգերից ամենաշինջը
Անգին մանկիկն է իմ սուրբ գրկի,
Հազար երգ արձե նրա մի ճիւղ,
Նա երգ երգացն է քո երգերի:

Ասում են, իբրև, խառույկի վրա
Ջանել ըմբոսի մի սիրս են այրել:

Ասում են, իբրև, մոխիրը նրա
խառույկից հանել ու մորն են տարել:

Մայրը լացել է մոխիրի վրա,
Եվ երբ արցունքն է այն մոխրին ընկել,
Կենդանացել է զավակը նրա:

Անուշ գիշեր... Լուռ նայում եմ երկնին:
Ահա մի ասղ ընկավ ցած,
Բայց ուր կորավ, կենդանի է նա կրկին,
Լուռ է երկնին ու ապշած:

Մանուկները նայում ընկնող ասղերին՝
Հիանում են ու կանչում՝
— Թիթեռներ են ընկնող ասղերն այս անգին՝
Ծաղիկն ծաղիկ են բռնում:

Նրբասարդ զույգը նայում երկնին՝
Համբուրվում է, շենջում՝
— Սիրահարներ են ասղերը, հառաչում՝
Մեկմեկու գիրկ են բռնում:

Ալեհրը լսեց նրանց, նայեց վեր,
Նայեց երկին ու ասավ,
— Ընկնող ասղը մահվան հեժն է, ով ասղեր,
Ավանդ, մի մարդ էլ մեռավ:

Ու խորհում եմ ու ասղերն են ընկնում ցած,
Ու չի ոչ ոք հասկանում
Ասղն լեզուն տեղերի բարբառած
Տիեզերքում այս անձուն:

ՀԱՐՍՏՈՒԹՅՈՒՆ

Հայրս ինձ ոսկի զանձներ է բաղել.
Եւ՛ս եմ ամենից հարուստն աշխարհում,
Օ՛ր, այդիւն զանձներ չէին հեղեղել
Իրանի շահներն իրենց հյոսեփրում:

Պայծառ նայելով բարուն ու չարին՝
Տեր չեմ զանձներիս ու դուռս փակ չէ,
Բայց վա՛յ ձեզ, զողեր, վա՛յ ձեր գիւերին.
Իմ հարսուրբունն իմ հոգու մեջ է...

ԵՐԴԵՐ ՈՒ ՎԵՐԲԵՐ

Իմ բալիկից

Երբ որ մեծանաս, կարգաս երգես
Վերհերիս մասին չսխրես, չլսաս,
Կորած կլինեն արդեն վերհերս,
Երբ որ, իմ բալիկ, երգես կարգաս:

Երբ որ մեծանաս, երգես երգես
Իմ գերեզմանին երգով ձայն կհաս,
Բայց քե երգերովս հիշես վերհերս,
Երբեմ վերհերով ինձ այցի չգաս:

ՄԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆ

Քարավանները կուգային զվարք,
Զվարք կանցնեին՝ երբ մանուկ էի,
Սրիս հեռուանց զանգը կզնգար,
Երբ նանապարհին մի գառունկ էի:

Հիմա էլ կզան... Եվ հավերժ պիտի
Ղողանջեն մեր հին նամբելի վրա,
Բայց էլ չի զնգում զանգակն իմ սրտի,
Այս, մանկությունս էր լեզվակը նրա..

Ինչպես երկինքն այս մտախոհ՝
Սերն եղել է ինձնից առաջ,
Աստղերն՝ իրա արցունքներն են,
Որ լացել է ինձնից առաջ,
Եվ լուսինն էլ մեծ կաթիլն է
Խորունկ լացած էն մեծ սրտի,
Որ առաջին սերն է լացել,
Սիրուց վառվել ինձնից առաջ:

ԽՁԵԶԱՐՆԻ ՆՐԿԸ

Ա՛յ աղբյուր, սառի աղբյուր,
Ա՛յ անուշ, բարի աղբյուր,
Ա՛յս, դու էլ լավով կերթաս,
Ի՛մ կորած յարի աղբյուր:

Ա՛յ հավքեր, սարի հավքեր,
Ա՛յ նախուհ, բարի հավքեր,
Ա՛յս, դուք էլ սև եմ հագել
Իմ կորած յարի հավքեր:

Ա՛յ Սիփան, սառի՛ Սիփան,
Այ բանձր, բարի՛ Սիփան,
Դու էլ ես դումանի մեջ,
Իմ կորած յարի Սիփան:

Շա՛ղ-կղան, կա՛ղ-կղան,
Շա՛ղ-կղան, կա՛ղ-կղան,—
Կախավք սև ֆարին
Կխմողա, կռողա:

Շանդ-կղան, կանդ-կղան,
Շա՛ղ-կղան, կա՛ղ-կղան,—
Կնիւհե սիրածին,
Ու սիրք կղողա:

Շանդ-կղան, կանդ-կղան,
Կանդ-կղան շա՛ղ-կղան,—
Հալացքը սև ֆարին
Որսկանը կտողա...

Կարոսներս լամ ու քեքեանամ,
Ինչպես ամպերը անձրևից հեռո,
Համբույրի կարոս վարդերս բանամ,
Ինչպես զարուհը անձրևից հեռո,
Բացված վառչոճիկ հեռու գիրկդ գամ,
Ինչպես արևը անձրևից հեռո:

Ծովը գնացող լեռնային ջրեր,
Իմ սիրսն էլ ձեզ հեռ ծովերը տարեմ,
Ծովը գնացող զարուհիվա գեղեր,
Իմ սիրսն էլ ձեզ հեռ ծովերը տարեմ,
Սիրսս հուր սիրտ կրակ է, ծովեր,
Սրտիս կրակը լույ ղուր կը տարեմ:

Դեռ այնքան ջինջ եմ ես աշիկները,
 Այնքան ջինջ ու խոր, այնքան կապույտ,
 Այն, ցրանց մեջ եմ գարնան օրերը...
 Ու նորից սիրս է դառնում առնուհետ,
 Ու նեղ է բաշում՝ բողբոջ երկրի,
 Աչերդ հիշեմ եմ, երկինքն է սուս...

Հայրենի հողի կարոտն իմ հագում
 Չեմ ուզում մարի անապատն ամառ,
 Ինձ քաղիքի զմրուխտ, ոսկի՝ Շիրակում,
 Քաղիքի տների համբեմի վրա,
 Որ հնձվորները, երբ որ հոգեմ զան,
 Նստեմ իմ փարին ու հանգստանամ...

Գարունն արևով ծայաց ամենին,
Ամենուր փովեց գմբույթսը գարնան,
Իմ դուռն էլ բացեց գարունը կրկին,
Եվ սիրսս այսպես ուշուցեց նրան.

— Գարուն, արևդ սմբ աշխարհներին,
Ինձ մի մանուշակ բող մնա միայն...

Ես սարի աղբյուր, դու՝ կանաչ մի ձուր,
Ու գիրկդ վազեմ կարոտի կանչով,
Ես լինեմ մի ծառ, դու՝ կարմիր խնձոր,
Դուրս նայես սրտիս տերևի միջով.
Ես լինեմ քո սիրտն ու քո կրծքի տակ
Դարե՛ր բաբախեմ սիրո կալիպաշով:

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ

Նայիր զրեգան մեռ աղբյուրներին՝
Զգա պապերիդ երգերը հին-հին:

Նայիր Սեանա ծովին կապուսակ՝
Զգա պապերիդ սիրքը կրծքիդ օսկ:

Նայիր երկնին, սուգվիր անհունը՝
Զգա պապերիդ խաղաղությունը:

Նայիր հայրենի լեռներին այս վեհ՝
Զգա պապերիդ վեհությամբ՝ լեզ վեհ:

Նայիր զանավեժ, անգուստ գետերին՝
Զգա պապերիդ զայնույրը խորին

Ոստիսների դեմ՝ պայմարի պահին...

Զյունը լալիս է, ծմեռն է մեռնում...
Զյան անցած համբով զվարք ու անվիշտ
Կառունը գալիս, աշխարհն է բռնում,
Երանի մեռնող ձյունն ին, որ միտ
Հեկից կանաչ զարուն են քողնում...

ԲԱՆԱՍՏԵՂԻ ԶԱՆԵԸ

Ես բանասեղծ եմ, երկնի որդի,
երկինք մայրս է, երկիր՝ հայրս,
ես գիտեմ լուսե լեզուն ասդերի,
եվ արտուսների դայլայլ է ձայնս:

Բայց ես, որ երկնից երկիր բերեցի
Անմահ արևի խորհուրդը՝ գարուս,
ես, որ դրախտի դռները բացի
եվ նրա համբեմն ցույց տվա մարդուն,

Ես, որ հիացում եղել ուզեցի,
Որպես մանկանս, աշխարհը դալար,
ես, որ սրտս մեջ ծովից խոր լացի՝
Ուրիշ մի շիր արցունքի համար,

Օ՛ր, մարդիկ, ես, որ մահվան դեմ եյա,
Անմահությունը տեսչալով մարդու,
ես հողագնդի կտուրից, անա,
Կանչում եմ՝ առեմ շանթերն անարկու,

Հյուսիս, արեվելք,
Մրառավ ելեմ,

Ելել է մարդու բեռամին դաժան,
Նրա դեմ մահվան անդունդը բացեմ,
Գանավեմ բնկնի անդունդը մահվան,
Դուր նրա մահով կյանք խնկարկեցեմ.

Օ՛ր, ես ուզում եմ տեսնեմ անհուն
Խեղդել խալարով այնքան ամենի,
Որ առևն անգամ խալխալուր մրնում
եվ ես մի լուսե խոր չղտնեմ:

Ես, որ տեսնեցի մահով մի ծաղիկ,
Ես, որ մշյունը չարի ոտնասակ,
ես մոռնում եմ՝ ես մեռնի պիտի
եվ հավեմ մեա մահվան ոտի տակ:

Հեյ, ոտի ելեմ քվով ասդերի՝
Հյուսիս, արևմուտք,
Հարավ, արևելք,
ես կհամբուրեմ շրթունքը մահի,
Բայց նրան ներել՝ չեմ կարող երբեք.

Տ Ա Ր Ե Ր Դ

Օ՛, երկին՛ պսակ հավիտենության,
Օ՛, աստղեր՛ զանգեր անհուն երկնի՛,
Արեգա՛յ՝ հավերժ ակունկ գորտւոյան,
Դու լուսե ստինկ կույս ինկերի,
Օ՛, լեռներ՛ զահեղ դու հավերժության,
Օ՛, խալ ջրվեժներ՛ բաշտ բնության,
Միքե չե՛ս տեսնում դու աշտ դժնադեմ
Երկաթե խաւարն ընդդեմ բնության,
Եւ մարդու, մարդու, Օ՛, մարդու ընդդեմ,
Ընդդեմ արեւի և հավերժության,—
Նա որ ելել է սե արեւմանի,
Եվ մարդուն կուգե զաւան դարձել,
Պակել լուսեղեն ստինկ երկնի,
Տիեզերն անհուն խաւարով զանցել,
Որոտ՛, երկին, դու նա զլիսին,
Քա անթիւ աստղերն հանց կովի զանգեր՛
Թող զանգահարեմ վրեժով ուժգին,—
Զարթեցե՛ք, ելե՛ք, արեւ աշտարհներ,
Մոլեգնի՛ր տարերի հավիտենության,
Թող արեւերդ խաւարը ցրեն,
Եվ դու, վահանված գրանիս լեռներ,
Անեղ պայքեցե՛ք ոսոխի զլիսին,

Էյ-հէյ, արժվեցե՛ք, կանգնած անտուներ,
Ալեկոծվեցե՛ք, ծովեր մթազին,
Խոյացի՛ր, արեւ, իջե՛ք ջրվեժներ,
Ծովեր, բարձրացե՛ք, խեղդեցե՛ք նա,
Օվկիաններ, բացե՛ք անդունդներ ձեր,
Վիշապների պես կուլ տե՛ք նա,
Նգովս նա թող պատահե՛ր լինի
Եվ մոռացումը՛ հավերժ գերեզման...

Է՛ Դ Ս Պ Ի Ո Մ Տ

Մենք խաղաղ էինք մեր լեռների պես
Դուք՝ հողմերի պես խուժեցիք վայրագ,

Մենք ձեր դեմն ելանք մեր լեռների պես,
Դուք՝ հողմերի պես ռոնացիք վայրագ,

Բայց մենք հավերժ ենք մեր լեռների պես,
Դուք՝ հողմերի պես կկորչիք վայրագ;

ՄԻԱՄԱՆԹՈՒ ԵՎ ԽՋԵԶԱՐԵ

ԽՄԲԱԳԵՑ
Ս.Վ. ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ

ՍԻՆՄԱՆԹՈՒ ԵՎ ԽՋԵԶԱՐԵ

ՆԱԽԵՐԳ.

Քո ծառաված սրի համար երգիս ոսկե սափորով
Ժողովրդի գուլալ սրից պաղ ջուր առա ջերմ սիրով:

Բայց մոռացավ սիրս մի պահ կարոք քո համբույրի,
Երբ սափորումս արցունք դարձավ ցողը անմահ աղբյուրի,

Երբ որ ճեսա արցունքի մեջ՝ ինձ նայեցին ու անցան
Միամանրան, Խշեգարեհ, ինչպես մի գույզ ծիածան:

Նրանց անհույս աչքերի մեջ անբախտ մի սեր կարգացի,
Եվ իմ երգի արցունքներով նրանց վիճեր ես լացի:

Կարծես սիրուս ծաղիկները սրիս վրա չորացան,
Ու ես ընկա մութ՝ գիշերի փեղով լի մի կածան,

Ուր դեռ կոկոն՝ սիրքը բռնում, սերն էր մեռնում սարվարի,
Կյանքն էր նման չար գերանդու բերանն ընկած մի լորի:

Ուր որ ջանել մի հայ չորան ու բուրդ աղջիկ մի չմնայ,
Եւ ազնեւով իրար գտան սուրբ սարերում ցոլաւաղ:

Համբուրդեցին հովերի մեջ՝ գաղտնի սիրո շղարհով,
Բայց պսակեց բախսը մոռալ նրանց սերը լուի փռով,—

Եւ դեռ ծաղիկ՝ իրար ծաւալ կորսն անգարձ ու անեստ,
Անապատի բերանն ընկած երկու կարիւլ ջրի պես:

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Սիփան սարը հագալ դանդաղ գիւերվա բուխ յափնջին,
Ու ճակաղեց Սիամանրոն հոսք սարի մի լսնջին,

Ինքն էլ առաւ այծենականն ու մուռ-անուռ մտալ հուն,
Այնինչ գլխին նոր արնացալ բույլին ասղերի զվարթուն:

Վառված գմբուխս երկրի սիրով այն ասղերը խմբովին,
Ուղես երկնի համբույրները, իջան Վանա հույր ծովին:

Բայց հենի էր այն ծովայա գեղեցկունին հին Վանի,
Բաց գլուխը դրած ձկնիկն իր սիրահար Սիփանի:

Լուռ նիւհում էր աշխարհն ամբողջ, ու հովն անգամ չէր հնում,
Ու լուսնյակի լույս ձեռքի սակ գիւերն օրոց էր բվում,

Ու նրա մեջ լեռ ու հովիտ, օբա ու կոն ու խրհիր,
Օրորվում էն՝ սուզված պես-պես երազների մեջ վնիս...

Երազի մեջ Սիամանրոն սարից ահա իջալ ցած.
Մինչև աղբյուր համբա սվին ծաղիկները արքնացած:

Եւ ջրի մոտ Սիամանրոն տեսալ կանգնած մի եղնիկ,
Որ իրեն էր նայում անբարձր՝ աչիկներով գեղեցիկ:

Լաւեց աղեղն հովիվն իսկույն, ուզեց զարկել, բայց հանկարծ
Աղջիկ դարձավ այն եղնիկը և...աղեղը ընկավ ցած...

—Մի սպանի, ես ինքս եմ, էլ չեմ բողբոջեց մեռալ, —
Ասաց աղջիկն ու մոտեցավ, երազ սերը կրծքի տակ:

Եվ զարմանալով, եվ հիասթափ մոռանալով ինքն իրան,
Սխալմանքն վարդերի մեջ գրկեց եղնիկ աղջկան...

Եվ համբուրեց այնպես մեղմիկ, այնպես մեղմիկ ու սիրով,
Որ աղջկան քվաց մի պահ, քե հովն անցավ այտերով:

— Դու ի՞նչ սարի եղնիկն էիր, երբ որ համբէն ինձ բերեց,
Ասաց հովիվն ու ինչպես հով նրա աչքերն համբուրեց:

— Սիրո համբան,— շուտ աղջիկն ու հանելով իր մասից
Կույս-մասանիկն՝ նրան սվեց, արդեն զաղտնի սերն աշխարհ:

Եվ հովիվն էլ իր մասանիկն՝ երազի մեջ դուրսկան,
Որպես յորը վանքի երդում՝ անխտ սվեց աղջկան:

— Արի տանեմ երբ իմ սմբը,— հովիվն ուրախ շեղցաց,
Ուզեց գրկել գլուխն էլի ու համբուրել, բայց հանկարծ

Նորից եղնիկ դարձավ աղջիկն ու ծիծաղով մի անգիկ
Թռավ, կորավ երծերի մեջ՝ սիրքը բողբոջում օրակնիք...

Սխալմանքն վազեց հետքով, ոտքը դիպավ մի փառի
Եվ արթնացավ, երազն անցավ, տեսավ լոկ բոլորն աստիճան...

Նորից վառեց աչքերը լուռ, նորից տեսավ երազն այն,
Նորից եկավ այն եղնիկը, իջավ ձորը կուսական,

Նորից բռնեց, նորից փախավ, ու յորն անգամ նույն խաղով
Նույն երանգն էր տեսնում՝ լցված նույն աղջկա ծիծաղով...

Եվ այն օրից՝ աչքին առած այն ցնորքի աղջկան
Երազի մեջ քե լեռներում՝ օրնուր էր միշտ նրան...

Երազ եմ ողջ համբուրեց և սեր. երազն էլ կյանքն է քվում.
Քախսվալոր այն սիրտն է լոկ. ում երանգն է կասարկում...

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

1

Սիվան սարի գլուխն արծաթ անառիկ ու վառ առավ,
Արեւն՝ հազավ իր ծիրանին դեպի երկինք՝ փայլ առավ:

Եվ ձորերից հովի քնով ներմալ երամն ամպերի
Օրորելով «ղոնաղ» գնաց կասարներին լեռների:

Գլուխներն, անա, ծխի ամպով, ձիւր քամբով հանդ ելան,
Դեմ վազեցին սարից ծառավ աղբյուրները գլղղան:

Սխալմանքն հոսք լեռն. ելավ կանաչ սարն ի վեր,
Ծաղիկներն համբա սվեց, ինչպես գեղջուկ աղջիկներ:

Ու վաղորդյան շաղերի մեջ, լանջերն ի վեր գով սարի
Սարի: սուսան հարուներին գերվեց հոսը ոչխարի:

Սիամանթոն քիկնեց ժաշոն ու ցած նայեց աղբյուրին,
Ձորում գրկեց պատկերն իրա աղբյուրի ջինջ հայելին:

Սիրուն էր սեզ Սիամանթոն իր լեռնային երկրի պես,
Սիփան սարն էր հայրը նրա, Վանա ծովն էր մայրն ասես:

Երբ նա անցնի գայլի մոտով, գայլը համբեմ կփռի,
Կեռ հոգներն են լարված աղեղ րվում աչին ոսթի:

Բայց նա սև, խորն ու խոռո աչների մեջ ով նայե,
Բարի սիրտ աչի միջից՝ նայողին կփայփայե:

Եվ ժայտում էր Սիամանթոն հայելու մեջ աղբյուրի.
Ի՛նքն էր այդան սիրուն ու սեզ, ձորի աղբյուրն ի՛նչ անի...

Եվ արևը բարձրանում էր, և ամեն հայլն իր շողի
Շաղ էր փայլա աղբյուրի մեջ ծիածաններ բյուրեղի:

Այդ աղբյուրից ամեն սարի, ամեն ուխտի առավոտ,
Ձուր են առնում հարսն ու աղջիկ, ուխտ են կապում նրա մոտ,

Ձուր են փնտրում իրենց զանգակ, կարապետավիզ կծերով,
Ու ջրի հե՛ս համբույր յարին՝ խնձոր-խնձոր բերով...

Այդ աղբյուրը սճուրք է հեռուց, ուր գտնում են յմեկ-մեկի—
Սիրահարներն, ինչպես կարոտ ուխտավորները վանքի,—

Եվ մուրազին է մեկն հասնում, մեկն հառաչում «ան չկան...»
Եվ աղբյուրն է միտ գողանում զաղսնիքն ու լացն աղջկա...

2

Սիամանթոն սրինգն առավ ու նվագեց, նվագեց,—
Եվ կուսական իր նվագին լույս աղբյուրը ձայն փնեց:

Եվ հարբելով կույս նվագով վարդերն քնկան գիրկ-գրկի,
Եվ դուրսվեցին ոչխարները անուշ մուլով արնգի:

Եվ նվագեց, և նվագեց, և նվագեց մեղրածոր,
Եվ նվագեց, և նվագով նա կախարդեց սար ու ձոր...

Ու երբ ինքն էլ հարբեց, հոգնեց ու սրինգը սահեց ցած,
Ձորում մի խումբ աղջիկների երգ ու ծիծաղ գրեգաց:

Ու ցած նայեց Սիամանթոն, նրանց ճեսավ այն ձորում,
Ասես հարբած այն նվագով ցնծում էին ու երգում.—

Արևը պաղ աղբյուրին
Ընկել՝ կողողա.
Ծառավ եմ քո աչերին,
Աղբյուրի շղա:

Տղան, դու ո՞ւր ես, չկաս,
Եկել եմ, արի:
Իմ սիրտ ծառավ մի քաս,
Դու՝ աղբյուր սարի:

Տղան, դու ծովի՞ նամբա,
Ծառավ կմարես.
Ողջ աշխարհ թող իմանա,
Յնք գյուղի յար ես...

Սիամանբոն երգը լսեց, ժայռի վրա շուռ եկավ...
Ժայռի շուրթից մի վերք պոկվեց և աղբյուրի սիւսն բնկավ.

Աղջիկները վեր հայեցին, այն ինչ հովիվն հիացնով
Նվազում էր նորից մեղմիկ, ինչպես գեփյուռ, ինչպես հով:

Մանան էր իջնում կարծես մեղեդիով սրնգի,
Ու մոռացան ձորում նորից աղջիկները մեկ-մեկի:

Նրանց նման ծաղիկները հարբում էին ու րեփում.
Ասես սիրա դայլայլներով հազար բլրուլ էր երգում:

Ասես համբույր ու սեր կիջներ՝ բղխած սրտից, սրնգից,
Ասես մորն էր հովիվն հիշում ու լաց լինում կարոտից...

Սակայն լսեց նվազն անա. հովվի արցունքն բնկավ ցած,
Աչքի ծայրով վեր հայեցին աղջիկները գմայլված:

Հովիվն այնքան էր գեղեցիկ, ու մեղեդին՝ բնեմածայն,
Որ ամեն մեկն ասես մի պահ իր սիրածին մոռացավ:

Ու երբ անցավ ցնորն անուշ սիրակարոտ աչքերից,
Ամենքն առան կծերն ուրախ ու ջուր լցրին աղբյուրից:

Միայն մեկը աղբյուրի մոտ՝ աղբյուր ու կուժ մոռացած՝
Ժայռին հենվել, միտք էր անում, ու արցունքն էր սահում ցած:

Խոջեղարեն էր աչագեղ, բեկի դուստր վարասաւր,
Երեսը՝ կար ու կարի մեջ՝ բերանն՝ ընկած կարմիր վարդ:

Լինե՛ր ասես նորած լուսին, հայացքը՝ կույս ու անդորր,
Կուրճն՝ հասակի ծառից կախված արևելքի գույգ խնձոր:

Բարակ մեջքը վաճառ ծովի կարասի վիզն էր կարծես,
Մեջ այն շուշան աղջիկների նա վառվում էր վարդի պես:

Նրան հայեց ու շնչաց ժայռից հովիվն այն ջահել.
— Ա՛խ, դու չէ՛ր իմ երազում եղնիկ դարձած՝ ինձ եկել:

Լսեց աղջիկն, ինքն էլ հիշեց սիրա երազն իր տեսած,
Գաղսպողի հովիվն հայեց ու սիրն էլի քրքրաց:

Նայեց բնուշ մի կարոտով, ինչպես ծաղիկն արևին.
Ասես սրտի հայացքներով իրար սիրա խոսք սվին:

Նայում էին նրանք հեռ, նայում էին տեսլացած,
Մեկն ուզում էր ժայռը կենել, մեկը՝ ժայռից իջնել ցած:

Նայում էին ու մոռանում ծաղիկ ու ձոր, ու աղբյուր.
Մեկը ձորից էլնող մի ծառ, մեկը՝ ժայռից այրող հուր:

Ու կարծես քե նորից նրանք այն երազի գիրկն ընկան,
Եվ ուզեցին նորից գգվել վարդեի մեջ կուռակա՛ն:

Ու շեղաց Սիամանթոն. «Անհու՛ւ աղջիկ, մի ջուր տո՛ւ»:
Շիկնեց հեզիկ հջեգառեն, շուրջը նայեց քնեմանգ,

Ու վեր ելավ ինչպես բաղեղ ու ջուր սվեց իր կծով,
Իջավ անձայն՝ սիրքը լցրած սիրո ոսկի մեռուով...

Չորում զանգակ աղբյուրի հետ, կուժերն էլի զնգացին,
Ու դեպի գյուղ՝ աղջիկները հավիների պես՝ քն բացին,—

Տուն զնացին՝ սրտով դասարկ, բայց կժերովն իրենց լիք,
Չորում՝ աչքը հառած հովվին մնաց միայն մի եղնիկ.

Խաջեն էր նա, որ աղբյուրից ջուր առնելը մոռացավ,
Սակայն սրտի կուժը սիրո զինով լցված տուն դարձավ...

Եվ Եսեից դեռ նայում էր Սիամանթոն սիրաբաժնի,
Մինչև զարկած իր եղնիկը սարի ուսով իջավ ցած:

Հովը եկավ ու գուրգուրեց զանգուրները չորանի.
Ա՛խ, նա այժող համբույր կուզե, հո՛վ, քո խաղերն ինչ անի...

Եվ նա ցրված հոսն հավաքեց ու նվազեց նորից-նոր,
Նվազն, ինչպես սիրո համբույր, գուրգուրում էր սար ու ձոր:

Մերք լայիս էր սրինգն անուշ, մերք երջանիկ մեմբրում,
Սիրահարի նվազի ակ ժայռն էլ սեր էր անջնում...

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Քառասուն անգամ արև ծագեց, կո՛րվ սվեց լուսնի հետ,
Թու՛նն սիրո անհոգ օրերն, ինչպես անոթս քոած նետ:

Ու Տյուրեղի՛ն, պղտոր լացին աղբյուրները ամալի տակ,
Երբ ցած իջավ Սիամանթոն Սիփան սարից ձյունաբազ:

Ու գյուղ մտավ, հանեց խնկարն ու յակնջին նա իր սև,
Ձեռքը կրծքին՝ զնաց կանգնեց իր սիրածի հոր առջև:

Բեկը նրան մոայլ նայեց, ինչպես սև ամպն՝ արևին,
Սակայն դեմքին ժպիտ դիպավ, հանց արևի շողն ամպին:

— Ի՞նչ կա, սարի Սիամանթո, — խոսեց բեկը մրկածայն, —
Ի՞նչդ է պակաս սարի վրա, որ բացեցիր դուռն իմ տան:

Մի՛ ամաչիր, ինչ լուր, ասա, կայծակ դիպավ եեզ ամպից,
Գայլը սարից ոչխամ տարավ, քե՛ս սարվորի հացն է փչ...

Հովիվն ասաց, քե՛ս ծաղկում են սարի վրա ամեն բան,
Միայն ինձն է քոռնում սիրուց. հասր է ուզում... աղջկան...

Առանց նրան՝ սարի վրա խեղճ բառան է առանց քն,
Առանց սիրո՝ հջեգառեն գաղտնի սուգ է առանց սև...

Այսպես խոսեց Սիամանթոն ու գլուխը կախեց ցած,
Զարմանքն անես սանձեց բեկին, բայց նա ձայնեց մոայլած.

— Բեկի աղջիկն հագած գլուխ ոչխար կուզի բաշտուղի,
Իսկ դհւ, հոտաղ, մի ուլ չուցես, իսկ դու դուլն ես, դնւլ գլուղի.

Բեկի աղջիկն հագած կուզի, դու մեկ չուցես, այ անուն.
Ո՞վ է տեսել, որ չորանք փեսա լինի բեկ մարդուն:

Ղալան բեր ինձ, ունես որ տաս, դու խեղճ Ֆլան, զրո չորան.
Կնձ, հանիր քո հող արհից դու իմ ոսկի աղջկան:

Լոնց հայրը. Սիամանրոն խոսեց խոժոռ ու հպարտ.
— Բայց դուքեր ամուսն փակիր, չիախցնեն աղջկան...

խաղաղ ասես պատեց բեկին, մրենց շուրջը ամեն բան,
կանգնեց ոտն ու մոնչաց. յոր որդիքը ներս մտան...

— Կիախցնես,— գոռաց մեկ էլ, ձեռքը դրեց խենջարին,
կորիք աչկես, կորիք գլուղից, ձմեռ իջավ քո սարին...

Ապա ձեռքին փայլասակեց իր խենջարը ու դողաց.
Որդիները դեմ կանգնեցին. հովիվը լուռ դուրս գնաց:

Եվ հույն գիշեր Սիփան սարը հովիվ տեսավ ուրիշին.
Սիամանրոն իջավ սարից, աչքը՝ սարի մուտքին:

Վշտով ամպեց Սիփանը սև, առնան բուխպերն իջան վար,
երբ հեռացավ հով գոգանից Սիամանրոն վշտահար...

Կնաց Տխուր Սիամանրոն, գնաց ուրիշ մի աշխարհ,
Թողած գլուղում մուրազն իրա, բողած բեկի սիրք քար:

Եվ բազմեղ էր բեկը մի օր, քանց մի գիշեր անլուսին,
երբ ներս մտավ խոնարհեց՝ շափաղ դիպավ երեսին:

— Դուքից նրան չես մոռացել,— ասաց հայրը աղջկան,—
Հանիր փուտը արհից միջից. բաժինդ վաճողն է զարնան:

Թե գլուխդ հող է ուզում, Ազիզ բեկի որդուն առ,
Որ հոտ ունի ինչպես Գրգուռ սարը ծածկող մի անտառ:

Եվ գցելով միզն աղջկա անգին մի շար հակիրթ՝
Ասաց. — Բախտի սարճով գնա, ոչ քե ձորով սև դարդի:

Բայց մրեն էր խոնարհում ու խեղճում էր, աղբերում.
— Հայրի՛կ, ինձ մի մալուլ բողնի, հայրի՛կ, իմ սիրն է մուրում.

Հայրի՛կ, հայրի՛կ, ծիծեռնակի ձագը բնից մի հանի,
Մի սպանի քո աղջկան, յարին մալուլ մի անի:

Բայց քարի պես, մեռ քարի պես բեկի սիրքը անգագ
Ասես չէր էլ ուզում լսել լացն ու մորմոհն աղջկա:

— Հայրի՛կ, ախ չէ՛ կանչիր հետ գա, ախ նա գարն էր Սիփանի,
Մոտ չէր գալիս գայլը նրան, հոտից մի մազ չէր տանի ..

Հեծեծում էր աղջիկն այսպես, սակայն ձեռքը ձեռք բեկի
Լուռ սրբում էր, բայց չէր գգում բոցն աղջկա արցունքի ..

Եվ կարոտով խոնարհեց աղբյուրի մոտ քափառում,
Տուն էր գալիս ու խեղճ կծով արհի արցունքն էր բերում:

Եվ հիօում էր օր ու գիշեր և տեսնում էր երազում՝
Սիամանթոն էր խռոված իր մասանին ետ ուզում:

Բայց նա նորից աղբյուրի մոտ ման էր գալիս ու սգում
Ու երգում էր ու իր սիրած հովվի կարոտն հեկեկում:

Ա՛յ աղբյուր, սարի՛ աղբյուր,
Յարիս ման կուզամ.
Ծառավ եմ, ո՛ւր է, ցույց տուր,
Իմ յարի նամբան:

Ճամբա կա՝ գյուղ է տանում,
Ճամբա կա՝ այգի,
Ճամբա կա ծով է հանում
Նավակն իմ կյանքի:

Ո՞նց գտնեմ ես քո նամբան,
Ո՞ւր կորար, ա՛յս, ուր,
Մթնել է սարքը Սիփան
Մտիս այն սխուր:

Ետ արի, քո նամբեքին
Մազես փռեմ,
Քո էրված վառված սրտին
Հովանի ծառ եմ...

ԳԼՈՒԽ ԶՈՐՐՈՐԴ

1.

Զմեռն անցավ: Ծլեց նորից վառ կարոտի մի գարուն,
Կարապետը ծովը լցվան, ինչպես ամիս փվող ձյուն:

Կանաչ քիկնոց հագան ղանդաղ լեռներն հսկա, ձյուն ու ձեր,
Թափ սվեցին բաշերն իրենց՝ փրփուր գետերն ամեն ի վեր:

Հովիտներում աչքը բացեց ներմալ շուշանն՝ արևին
Ու ծաղկեցին ձոր ու ձեռքեր՝ կործիր բացած մեղմ հովիտ:

Թափառում էր Սիամանթոն հեռվում, ինչպես մի որսկան,
Բայց կախված էր չէր որում բարձունքներում կուսական:

Եղևիկներ էր լուռ որոնում՝ բռնած բազուկն իր սեզի,
Զէ՞ որ չկնաղ հջեգարեն շնո էր նման եղևիկի...

Միայն քերթի վարդն էր փաղում ծաղկանց միջից հազարան,
Զէ՞ որ չկնաղ հջեգարեն վայրի վարդի էր նման...

Եվ քախծում էր ամեն գիշեր, դիտում ծագումն ասղերի,
Զէ՞ որ չկնաղ հջեգարեն աչքեր ունեն ասղերի...

Նվագում էր սրինգն էլի ու քվում էր, քե հեռու
Այն ասղերին գիրկն էր կանչում՝ յարի կարոտն առնելու:

Նվագում էր կարոտավառ ու քվում էր, քե այն խոր
Ասղերից էր երգը ծորում, վեսով լցնում դաշտ ու ձոր:

Բայց չկայի՛ն աղջիկները ու գառները չկային,
Որ հարբեին իր սրինգով, իր նվագով լեռնային:

Հարբել էին, սակայն, լեռներն, անտառ, արհեստ ու աղբյուր,
Հարբել էին հավերժ, հովերն, հովիտները ծաղկաբույր:

եմ հիացից գունաս լուսնի դեմքն էր դարձել ունեփայլ.
Միայն ցնոր գիւերի մեջ արեգամանն էր մոռայլ...

Բայց նա ժպտաց անա կարծես, և լույս բացվեց աչքերում,
երբ որ ճեսամ, ինչպես երադ. իրեն մոտիկ այն ձորում

Մեղիքն են ականջ դրել մի եղջերու, մի եղնիկ,
Ու լուռ, հարբած՝ մեկ կուզեն արդեն մեկ եղջերուի:

Սիամանթոն լացեց արևում, հիշեց եղնիկ աղջկան,
Ու դողացող արեգի հետ արցունքները ցած բնկան:

Ու հենց լույս նվազն անուռ, կարծես քնով հավքերի
Թումն, կարճ հավքի աչքից սիրահարները վայրի:

—Ա՛խ, երանի, հովիվն ստաց, երանի ձեզ, եղնիկներ,
Որ ման կուզա՛մ մուրազն առած ու ցավ չունի սիրքը ձեր:

Ու վեր կացավ նա արարելի ու սեզն առավ իջավ ցած.
Արդեն նրան հնչյա էր տալիս հեռվից մի մայր լուսաբաց...

2

...Մերն էլ այն է, որ հեռանա՛ չմոռանա սիրածին,
եվ սիրահար Սիամանթոն, անա, հեծավ դարձի ձին:

Հեծավ, հեց դեպի Սիփան, դեպի գիւղը իր սարի,
Դեպի կարկաշն իր կարասած հայրենաւալ աղբյուրի...

Հասավ ու բռնա դիմին դիպավ շունչն իր ազիզ Սիփանի,
Սիփա բացվեց, հոգին լցվեց ծաղկանց բույրով հայրենի:

Տեսավ գյուղի աղջիկներին, ինչպես ծաղիկներ,
Բայց նրանց մեջ խաչեն չկար, ու պաղ էր սարն ու անտառ...

—Աղջիկներ, ա՛խ, չեմ տեսել
Շվարհ իմ յարի,
Ինչու է պղտոր լալիս
Աղբյուրն իմ սարի...

Ո՛ւր աչքն է տեսել յարիս,
Ինչ աչքին մեռնեմ,
Ինչ աչքը բող ի՛նչն հայի՛
Կարասս անենմ:

Փախչում էին աղջիկները, լուռ էին ձոր ու սար,
Ու քախծում էր Սիամանթոն ու չգիտեր՝ ո՛ր գնար,—

Համբա կա գյուղ է տանում,
Համբա կա՛ աղբի,
Համբա կա՛ սար է հանում
Նժույգին իմ կյանքի,—

Սակայն նորից Սիամանթոն ձենի վրա ձեն չառավ,
եվ կարոտի կայծը արևում մի հրդեհի բոց դառավ:

Չին խաչենց ու ձորն իջավ, մտադուր մտավ գյուղ,
երբ ծիրանի իրիկունն էր կսուրներից հառում ծուխ:

Դեցն անցավ իր մանկությունն ընկեր գետնին այն վեհիս,
Իջավ ձիուց՝ ծայրյալ վառվա մտավ խաղաղ մի խրեփ

եվ հյուր մնաց պառավ իրազն, ու արևի վաղ ծեղին
Լսեց հեռու դուռ գուռնի շինդն ու ձայնը ց՛ծաղին...

Յկանջ դրեց, ասաց — Մամիկ, էս ինչ ձայն է, որ կուգա,
Ծովասարի հովերի պես մեկ շնկում է, մեկ չկա...

Ու պառավը խոսեց մեղմով, — Ա՛յս, ինչ ասեմ, ուղի ջան,
Հեռվից եկել, հարս են ասում Ջարե բեկի աղջկան:

Ահա երեք գիշեր ու զօր հարսանիքն է քունդ առել.
Ու մեջ էնձով աշխարհի հարսն է մաւած մոմ դառել...

Նա մազերն էր երեկ պոկում, նա չի ուզում հարս գնալ,
Հարս չի լինի բեկ փեսային, բեկը լինի քեկուզ Զալ:

Խռով նստել հարսնառի մեջ ու լալի՛ս է, հառաչում.
Ա՛յս, Խաջեի սիրքը իրենց չորանի սերն է ասնջում...

Բայց քե չուզեց Ջարեն բեկը հարս ալ աղփաս իր դուլին,
Ու կորցրեց վարդ աղջիկը սրտի մալուլ բլբուլին...

Էլ ինչ ասեմ, լառ, էլ ինչ, սրի երկրում սեր չկա.
Գնանք խռով Սիամանքոն, արալ մաւազն աղջկա...

Լոնց պառավն ու սրտի մեջ Սիամանքոն մոռյոյեց
Եվ աչեբում անհույս մի միտ մի արցունքի պես փայլեց:

Ասաց՝ — Մամիկ, ա՛ռ այս մորթին, ինձնից հարսին ար նվեր,
Մեկ էլ ոսկի այս մասանին, քող հոջ մնա հայրը ծեր:

Դնան, մամիկ, հարսնառի մեջ զաղսագողի տուր հարսին,
Ասա նրան. — «Բո անբախս կեսն սպասում է իր կեսին...»

Մնաց հյուրը խեղիքի մեջ՝ աչքը բարի մի դարձի.
Պառավն առավ շող մասանին, առավ մորթին քավարձի,

Եվ պահելով փեմիւի մեջ այն մասանին հանց մի հույս,
Ելավ հարսին ի Տես գնաց, գնաց հույսի աչքալույս:

ԳԼՈՒԽ ԶԻՆԳԵՐՈՐԴ

1

Ուր սարերի կտրիկի դեմ վալ են դռները բեկի,
Լուռ մտալ ներս պառավն անՏես՝ իբրեւ աղփանց օբեկի:

Դեռ քնդում էր հարսանիքը, ցնծում էին երգ ու պար,
Միայն հարսն էր մոռալ ու լուռ, միայն հարսն էր վճահար:

Դեռ հորդում էր կարմիր գինին, խմում էին ու հարբում,
Միայն հարսի վառ գինին էր արցունք դառել զավարում:

Նստել էր նա՝ կարմիր հագին՝ աղջիկներէ մեջ քերեւ.
Այդպես կախաչն է ծաղկանց մեջ ինքը կարմիր, սիրք՝ սև...

Ու քալածում էր նա զլսիկոր ու չէր նայում ոչ մեկին,
Երբ մոտեցավ պառավը լուռ՝ այծյամի մարքն իր ձեռին,

Եվ ղողացող իր ձեռներով և սիրն ասես երկյուղած՝
Փռնց հարսի ոտների սակ քավարձի մարքն իր բերած:

— Ասողներ, դուք էլ ձեր լուսնյակի սերն եք իրար փսփսում,—
եվ ահա լուսին երկնի պես իր լուսնին էր սպասում...

Շնչ էր անում նա մնացել ու ճիշդն իջավ աչքերին,
Գլխին փակեց այծենակաճն ու բուն մտավ այն փառին:

Երազի մեջ հջեղարեն մեռած մոր հետ երևաց,
Ու մայրն ասաց. «Սիամանթո, լույս աղջիկս քեզ մնաց:

Ա՛ն քո քնին, քառանք ես դու, ու բոցում, սառ Սիփան»:
Ու համբարձավ մայրը նորից՝ հովվին բողած աղջկան...

Եվ մուրազի վարդը պոկած Սիամանթոն չոր քփից՝
Երազ նավով փախցնում էր ցրան կյանքի փառերից...

3

Երբ սեզ սարի գահը արժապ՝ ոսկեջրվեց արևով
Դեռ քնած էր Սիամանթոն սարի վրա՝ խոր քնով:

Ու վեսալի մի խնդուրյամբ հջեղարեն եկավ սար,
Բայց ոչ մեռակ, հետն հարսնափուր աղջիկներին մի խումբ կար:

Տեսավ ահող քնած յարին ու հառաչեց հարսն ահապ,
Հույսը ցրա երկինք սրտից ցնդեց, ինչպես ծիածան...

Չենք չէր կապել Սիամանթոն, չէր երևում ցրա ձին,
Եվ աղջկան գաղտնի վեժի մոռյալ ամպեր պատեցին:

Եվ կուսացավ, փար գրկեց, մոր կարոտը հեկեկաց
— Ա՛խ, հորս մոտ ինձ սրբ քողիւր,— և արցունքներն ընկան ցած:

Սակայն լուռ էր շիրմափարը, լուռ էր շուրջը շիրմի պես,
Ու նայելով դեռ քնածին՝ հարսը շրջում էր կարծես.

— Իսկ դու ուր ես քնել մեռակ, անեսս հո չես, հանց փամի,
Ամենդ գառի նման ունես դու հազար գայլ բեմափ...

Ու վեր ելավ, ժխուր կանգնեց, ինչպես քեփած մի եղեգ,
Գաղտնի գցեց սիրածի մոտ ոսկեծուլած մի գույգ վեգ.

Եվ ծովացած իր կարոտի կարիլ համբույրն իսկ չառած՝
Սարից ընկեր աղջիկներով հջեղարեն իջավ ցած:

Բայց արևի քաղը գլխին, գով ու գմբուխս այն սարին,
Կտրինք՝ դեռ երազի մեջ համբուրում էր իր յարին:

Իսկ հովերը՝ քվում էին՝ համբույրներն էն աղջկա,
Բայց արևն էր աչքին զարկում քե՛ւ «Հեյ, գարբնիւր, խնդն տղա»:

4

Արևն հասավ նիզակաբոյ՝ բռնած կապույտ իր համբան,
Սիամանթոն աչքը բացեց ու չգտավ աղջկան:

Տեսավ ոսկի ճանքերն ընկած ու վերցրեց նա իսկույն,
Իջավ սարին ու ձեռնուճան դրսևանի պես մտավ տուն:

— Մամիկ, —ասով,—հջեգարեան չեկա՛վ մրնով քե լույսով
Գնել էի, գարբնա՛ չկար, ու մնացի քո նույսով:

Այս վեցերը տեսա, մամիկ, ծաղիկների մեջ քնկած,
Ա՛ռ, քո բախտն է: —Լռեց հովիվն ու պառավը մեղմ ժպտաց. —

—Քո բազուկն է կանաչ կաղնի, խելիդ առավել կանաչ,
Հարսն եկել է ու զնացել, այ սիրահար դու իմ քաջ...

«Դեռ տղա ես» —այս են ասում էեզ այս վեցերն աղջկա,
«եսակ ես, խակ է քո սիրտը դեռ, այսօրվա քունդ է վկա».

«Դեռ ու նախ խաղա գլուղում, այ դու անհոգ պատանի,
Դեռ մանուկ ես, սիրտ մարդ չես, քառալանը չես Սիփանի...»:

Սիամանթոն ամորախար շիկնեց, ինչպես մի խնձոր,
Նորից դիմեց այն պառավին, նորից խնդրեց զլիսիկու.

— Դեռ, մամիկ, վերջին անգամ, քող իր խոսքը տա վերջին,
Ասա՛ սիրող քո կտրիճը զենք է կապել, քամբել ձին:

5

Գնաց պառավն ու տուն եկավ, նորից ոսկի լուր բերեց,
Լուրը, ինչպես սիրածի շունչ, հովվի հոգին համբուրեց:

— Խջեգարեան այսպես ասաց. —Շերք սիրտ մարդ է նա,
Եվ քե ինքն է Սիամանթոն, քե սեր ունի ինձ վրա,

Է՛զուց պիտի քարին տանեն՝ հարսանիքի հանդեսով,
Թող քա ձիով, ինձ փախցնի, քող չմնա ինձնից սով,

Ու քան արծիվ ու աղավնի՛ սարերն ի վեր բարձրանալ,
Վառ ու վառված մեր սրտերը անխաբ սիրտ հովին տան:

Եվ դումանը ծածկե քող մեզ, ինչպես ցերեկն աստղերին...
Այսպես ասաց Խջեգարեան՝ քո ծով կարոտն աչքերին:

Հիմի բանը էեզ է մնում, քո աղեղին, քո ճեփին,
Դեռ, որդիս, բախտը էեզ հետ, քուրդ չընկնի՝ քող զեփին:

Ու սիրակեզ Սիամանթոն բռնեց ձեռքը պառավի,
Ասաց. —Մամիկ, էեզ անպակաս տղա քող տղն արհի.

Արդա՛ր են քո ձեռքն ու լեզուն, կհասցնեն մուրազիս
Ձենք ու գրանք իմ կայծակող և քառալանի նման ձիս...

Ասաց սարի Սիամանթոն, ու դուրս ելավ քեց ձին:
— Բարի նամբա՛, —կանչեց պառավն —արև՝ բացվի քո նամբին...:

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Լեռներ, լեռներ մեծ-մեծավոր, ու մեծավոր լուս գահեր,
Առխարհներից դուք խոռված, հեռու քառված հովիվների...

Ահա արծաթ զլուխը սեզ դրած երկնի մով լանջին՝
Ցած է նայում Սիփան սարը՝ հագած ամպե քափռջին:

Նայում է նա Գրգուռ լեռանն ու Գրգուռը թախծալից՝
Աչք է պահում Առնոս սարին, որ դուրս կուգա անհատից:

Հազար ու մի աղբյուրների մանչակները իր կրծքին՝
Ծովասառն էլ, հարսի նման, դուրս էլ կուգե վարագին...

Բայց, վաճեն առած իր օրբունքին՝ իբրև աղոթք ու մեղուռ,
Սաղմոս կասի երկինքն ի վեր վարագա լեռն անա լուռ...

Եվ լեռների նամբամիջին, անա, ինչպես մի նոր լեռ,
Կանգնել է սեզ մի ձիավոր ու նամբա է պահում դեռ:

Ո՞ւմ նամբեն է արդյոք պահում, ում գալուն է մնում նա՝
Եվ շողում են արեալույտով գեղն ու գրանն իր վրա:

Մենակ է նա լեռների մեջ, նամբաներն են դեռ անդորր,
Նոր են զարթնել ծովն ու հովիտ մեռուային լճից խոր:

Նոր է վարագն աղոթաբար՝ արևն առած ելնում վեր.
Բայց ձիավորն այն անհանգիստ ուրիշ բանի կապառ...

Հանկարծ՝ ասես մտրակահար՝ բառը ցցեց, փնչաց ձին.
Հեռվից էլան մի խումբ ձիեր, ու նիզակներ նոսկեցին:

Եվ նանաչեց Սիամանթոն եղբայրներին աղջկա,
Բայց զարմացավ. հարսնառն ուր է, ուր է հարսը, որ չկա:

«Զէ՛, ջիբիդ են ձիերն հանել, այժմ առաջ է միտք քնկնում.
Կամ հարսնառից առաջ քնկնել, նամբաներն են ստուգում...

Ես լինչ արտով նրանց զարկեմ, չէ՞ իմ խաջեն կսխրի...»
Այսպես խորհեց Սիամանթոն, մտավ խորքը մի ձորի:

Եվ ճանաչում նիզակների՝ եղբայրները խնդաձայն
Նժույգների ուրախ խաղով եկան արագ ու անցան...

Զորից էլավ Սիամանթոն, նորից փնչաց նրա ձին
Ու երևաց հարսնահանդեսը՝ երգ ու կանչով ցնձալին:

Սիամանթոն ձին խրանեց ու սլացավ ակնդես,
Ու էս կանգնեց հարսնառն անով, ինչպես ժայռին դիպչող գետ:

Ինչպես հանկարծ ամպը գողար ու կայծակեր մի ժայռի,
Այնպես կրեց Սիամանթոն ճակատն ուրախ հարսնառի:

Զարկեց, մտավ ձիերի մեջ՝ որոնելով սիրածին,
Բայց ծառացան հեծվորն ու ձին, նիզակ ու սեզ բաղխվեցին...

Կտրինն, անա, հարսին տեսավ, տեսավ գրկում մի բեկի,
Միտք ներսից կրծքին զարկեց, ինչպես հարված մի տեղի:

Ձին խրանեց կտրինն անեղ, բռավ, զարկեց բեկերին,
Եվ ինչպես ժայռ՝ վահանափոկ կուրծքն էր տալիս տեղերին:

Ամպը կանգնեց նրանց գլխին, ծածկեց լույսը բովանդակ,
Ու խուլ զարկում, կովում էին՝ իրենց փոռու ամպի տակ:

Ցած էր գցում Սիամանթոն ձիավորին իր ձիուց,
Տեղից նրա փախչում էին ձիերն անգամ մագապուրծ:

Ու զարկնւմ էր, զարկնւմ, խոցնւմ, ձեգով բացում իր համբան,
Ու զարկ առ զարկ մոտենում էր հաւսին՝ իր սեր աղջկան:

Հասավ խլեց բեկի գրկի, հարսին իրա գիրկն առավ,
Երեք օրվա նամբեն մի սանձ, մի զարկ ու մի շունչ արավ...

Թռան՝ քառն հովվի հետքով՝ կտրեցներ, սանձաքող
Իրար բերած երկիր, երկինք, իրար բերած ամպ ու հող...

Բայց բռնում էր կայծակնասույր Սիամանթոն սրերբաց՝
Իր կարոտի հուրն հանգցնող կույս գավաքը գիրկն առած:

Ու ձորեր էր բողնում անցնում կայծակնառն ցրա ձին...
Նրբ ետ նայեց Սիամանթոն, նայեց անցած իր նամբին,

Տեսավ հեռվից փոռերաբախ դեռ գալիս եւ չափ ընկած.
Սկ ձիավորն էր ամենից առաջ սուրում մոլեգնած...

— Ո՞վ է այն մեկն,—ասավ կտրին Սիամանթոն աղջկան,—
Խաջեն նայեց՝ ու աչերին մի օձ քվաց այն նամբան:

— Նա է, որից ետ խլեցիր քո երգի եղնիկին.
Նա է, նա է, Սիամանթոն, քո գնանք, քո ձին...

Ձին խթանեց Սիամանթոն, ձին՝ բազեի պես քթի
Նորից բռավ ձորերն ի վար, սարը բողեց իր ետև:

— Հոգնել ես դու, իմ հջեգար, ամիս, բեք սիրողն ինչ անի,
Շան եմ հեռու դեռ քո ուզած աղբյուրները Սիփանի:—

Սյապնա առաց Սիամանթոն ու դարն ի վար ձորն իջան
Նվ ժայռերի կոպերի տակ անհոգ գրկեց աղջկան,

Նվ պոկելով հարսի վզից ոսկեարք՝ ցած նետեց...
«Թե սերը կա, ի՞նչ է ոսկին» շենջալով համբուրեց:

Հանկարծ սարից ձայներ հասան, ճեղքերն էլի նոնվեցին,
Ու չիմացավ հաջեն քե ոնց Սիամանթոն հեծավ ձին,

Քեկն, ելնվ ձորովն ի վեր՝ քուրք քաշեց այս անգամ,
Նվ հարձակեց կռիվն էլի կտրեցների լեռնագարմ...

Վրնջացին ձիերն անա ու ծառս եղան իրար հետ
Վարագացավ կտրին դեմ բեկը՝ ձիով իր աշխատ.

Բայց կասողի Սիամանթոն խլեց ճիգակն այն բեկի,
Խոցեց ցրան, գցեց ձիուց՝ մի հարվածով իր ճեղի:

Դեռ քրերի կայծակներով կռիվն անեղ էր շաշում,
Կռվի քափից ու տարափից օղն էր շուրջը շիկանում:

Նվ կրակվող այդ օղի մեջ քրերն ասես հավեցին,
Սոսկ կոբերը փղոսկրյա ձեռքերի մեջ մնացին:

Նվ ամենից ճեղքերն ընկան. խուճապն ընկավ ցրանց մեջ
Փախան՝ առած իրենց աչից հովվի ճեղի տնք մեծ...

Նվ սրբելով նակասք քաց՝ Սիամանթոն խնդածայն
Բեկի ոսկի խենջարն առավ, տարավ՝ ցեան հաղթության:

Ա՛յս, երանի էն արտերին, որ թե մրնով, թե լուսին՝
երազներով իրար տեսնում ու հասնում են մուրազին...

Երազն է վառ սիրտը խաբող աչքի տեսիլ, հույսի բույր,
Մուրազը՝ սեր, մեղրագիւտեր, գգվանք ու բախտ, ու համբույր...

Սիամանթոն գտավ մուրազն աղբյուրի մոտ անապակ,
Որ անաբեկ եղնիկի պես կուշ էր եկել ժայռի տակ...

— Ո՞ւր ես, ագիգ, ինչ պատահեց, — հնչեց ձայնը աղջկա, —
Ա՛յս, ջուր կտեց աչքս նամբիդ, ասի գնաց, էլ չի գա: —

— Էլ ան ու մահ չկան, երազե, — ասաց հովիվն աղջկան, —
Էն քառասուն ձիավորներն է՛լ չեն կտրի մեր նամբան...

Բայց աղջիկը անով շուտաց. — Վայ թե վորձանք գա էլի.
Հեծիր, գնանք, Սիամանթոն, գնանք սարը Բինգյուլի...

Երեսներս սարի սուսան սմբուլների հովին տանք,
Քեզ գնանք, մեր արտերը աղբյուրների ծովին տանք:

— Բինգյուլ սարը ուխտի սար է, արի յարդ քեզ տանի,
Տանի հանի էն մենավոր դրախտները Սիվանի... —

Ասաց, հեծավ Սիամանթոն ու գիրկն առավ աղջկան,
Քեցը դեպի իր Սիվանա դրախտները դուրսական...

Վերջին շողերն էր շաղկապում արևն անհոգ ու անփութ.
Լեռնաբլուզներն էր հագնում դանդաղ մեռու կապան իր
կապույտ:

Մոռեցի միջով, լեռան լանջով, մուրազ ձիով անվեներ
Սիամանթոն՝ սիրածն առած՝ կելներ Սիվան սարն ի վեր:

Ամպի տակից ձուլն կերևա,
Սարը աչքիս տուն կերևա,
Դու հոգնել ես, անուշ աղջիկ,
Քո աչքերին փուն կերևա:

Հովերն էին փչում սարից, ծաղիկներից լուր բերում,
Սիվան սարն էր ծաղկի բույրով արդեն նրանց համբուրում:

— Խոնքարե, իմ աչքի լույս, իմ սիրտ որս, ի՛մ սիրուն:
— Սիվանթոն, իմ արտի հույս, իմ կյանքի տեր, ի՛մ զարուհ...

Եվ հասնելով ակնաղբյուրի՝ ձիուց ուրախ իջան ցած.
Իրենք ասես երկնի մեջ, երկիրն է՝ — հեյ, ցած մնաց:

Աղբյուրների կանաչ շրթին զարկեց վրանն սպիտակ,
Դիվի երկինք, ցող ու լուսին, իսկ վարդերը ոտի տակ:

Արդեն աստղերն էին հուշիկ իրար գգվում երկնում.
Եվ աղջիկը հովիվ գրկում թե լալիս էր, թե երգում:

Համբուրում էր լույս աղջկան հովիվն անհագ, սիրակեզ
Ու ասում էր.— «Չեմ հավասում՝ միթե դու իմ գրկումն ես»:

Հանկարծ, ինչպես հավերժահառս, լուսինն անցավ աղբյուրիլ,
Ընկավ աղջիկն հովվի կրճին, ասես հավից համբուրից:

Սարի գիւհեր, սիրո գիւհեր, մեղրագիւհեր Սիփանի,
Սիրո գիւհեր, արի դարձիր, համբուրներ մի՛ սանի:

Հովեր, հավեր, ծաղկունք, ջրեր, ժայռեր, ասղեր, եղևիկներ,
Դու՛կ էլ, դու՛կ էլ համբուրվեցե՛ք, պսակվեցե՛ք այս գիւհեր:

Ա՛խ, այս գիւհեր ի՛նչ անուշ է, ծաղկանց բույրը կենկար...
Ու հավեցին սիրո բոցին, աշխարհն ասես էլ չկար...

Սարի գիւհեր, սիրո գիւհեր՝ ասղաւարը հակաշին,
Երազն առած, մուռազն առած՝ հանգան սարի զագարին...

3

Լուսաստղն արդեն աղորարանի կապույտ դոներն էր բացում.
Սարի վրա այդ էր արդեն, բայց գիւհեր էր դեռ ցածու՛մ:

Սիամանթոն լնից զարբնեց, նայեց ինձ սիրածին,
Աչերն հուշիկ համբուրելով՝ քոսով անձայն, հեծավ ձին,

Քեց, իջավ, մտավ խորք մի կուսական անտառի,
Հավերի երգ էր դալալում սրից ամեն մի ծառի:

Եվ փառերից կախվաբույն՝ սիրք լարի որսկանի
Ուզեց ծագող լույսից առաջ յարին կախվ որսա ու սանի:

Հանկարծ, ինչպես վիրի հառաչ՝ մի ձայն իջավ սարից վար.
Քնից հաջեն էր արքնացել ու երգում էր վշահար,—

Առավոտ շող է գցել,
Ծաղկանցը ցող է գցել,
Գնացել՝ չի գա յարս,
Մոտիս մեջ դող է գցել:

Ա՛խ, յարին մենակ բողեց,
Ինձ սարին մենակ բողեց,
Ուր գնաց է՛ն որսկանը.—
Մարալին մենակ բողեց:

Սիամանթոն ձայնը լսեց, լեռն, կլնվ սարն ի վեր,
Ուսին՝ եղևիկ մի վիրավոր, ձեռին՝ զարկված կախվներ:

— Է՛յ—հէյ,—ձայնեց Սիամանթոն,—իմ ազիգե, իմ ազիգ:
— Արի՛,—կանչեց հջեգարեն,—իմ ազիգո, իմ ազիգ...

Արդեն սաղմոսն էր ավարտում ամեն կախվ իր փառին,
Արդեն արևն էր բարձրանում, ոսկի ցանում սարերին:

Ա՛, չէ՛ր տեսել հջեգարեն այդպիսի մեծ մի արև,
Որ ծով-ցամաք լցրեց համալ հրջանկուրյամբ ոսկերի:

Եվ հիացից հջեգարեն ուզեց գրկել արևին,
Բայց երբ նայեց իր կտրինին, րվաց արևն իր գրկին:

Ու խունկի քվաց շունչը նրա, խունկի էր սարը ու նեկսար,
նեկարկվում էր օդը խիւղով ծաղիկների ծնկահար:

— Եկե՛ք, ծառանվ սիրահարներ,— ջրերն էին վար կանչում,
— Եկե՛ք, վառված սիրահարներ, — հովերն էին վեր կանչում...

Ու վեր ելան սարի գմբուխս դրախտները ման գալու,
Հովերի հետ ու վարդերի՝ սեր առնելու, սեր տալու:

Ծաղկունքն էին ցոլ հիացնով նրանց ոտներն համբուրում,
Մանան էր սարի հովը՝ վարդի բույրով ցած բերում:

Ու գգվեցի՛ն վարդերի մեջ, համբուրվեցին յոթն անգամ,
Ասես խանդից՝ վարդերն իրենց կոկոններից դուրս եկան:

— Խեղճարե՛, սարը սեր է, էլ չես ուզում իջնել ցած:
— Սիւմանքո, սարը սեր է, մնանք սմբը քո սիրած:

Ու սարն էր սուրբ, ինչպես երկինք, չկար մարդու ոտնահետք
Հովերը՝ կույս, ջրերը՝ կույս, կնիւս էր էն լույս սարը սեղ:

Շրջում էին, հարբում էին սարի բույրով ծաղկալից,
Եվ կախվեցին էին որսում ու ցած սահում ժայռերից:

Իջնում էին աղբյուրն ի վար, ու որսն էին խորովում,
Ու ծխի տակ՝ սարը իրենց հայրենի տունն էր քվում:

— Տես, մաշվեցի՛ն տեխներս,— առաջ հարսը ծիծաղեց
— Լավ է սարին հոգի մաշես, քան քե սիրտը՝ մարդկանց մոտ...

— Ա՛խ, իմ Մեջնուն Սիւմանքո, քո խաջեն եմ, քո Լեյլան,
Ու գրկում էր հովիվն արծիվ բեկի արտուտ աղջկան...

Հովեր, բացե՛ք ծաղիկների
Սիրտը՝ սարին Սիւման,
Սիրող արտով ծաղիկների
Սարը կանաչ քող մնա:

Հովեր, շնչով ծաղիկների
Սեր է սարը Սիւման,
Աշխարհ տարե՛ք շունչը սարի՝
Թող աշխարհն էլ անուշանա:

Հովեր, հովեր, Խեղճարեն
Վարդը դարձավ Սիւմանի,
Էլ չի իջնի Սիւման սարեն
Սարի ջրերն են գինի:

Այսպես յոթն օր սարի վրա նրանց խառույկն էր վառվում,
Ու խառույկի բոցի նման նրանց սնունդ էր քե առնում:

Այսպես յոթն օր ու յոթ գիշեր վրանի տակ երկնքի
Նրանք հարբել էին գինով էն լեռնասուն վայելիք...

Եվ լուսինը շնչում էր,՝ ահա վայելքն աշխարհի,—
Սիրող արտի ազատություն ու մոռացում վեցերի...

ԳԼՈՒԽ ՎԵՐՋԻՆ

Ա՛խ, մարդն ի՞նչ է, որ երկնքի նախասագիրն է կարդում.
Բայց թե ի՞նչ կա իր նախախնի, դեռ չգիտեմ աշխարհում...

...Քուսնասվել եմ աստղերն, անհ, բայց գնած եմ նրանք խոր՝
Հովվի հաղթած ճիգակի սակ, յափուհջու սակ բախսավոր:

Աղոթաբանն է վարդազունում ու Հրաք չփանում,
Եվ դալկացած լուսինն ասես աստղերի մահն էր սգում:

Լոնց վայրի ափուն հեռվում, փամին խոտաց, վեր կացավ.
Ու նրա պաղ համբույրներից հջեգարեն արթնացավ:

Լուռ հիացնով երկա՛ր նայեց գնած յարի աչքերին,
Եվ շոյելով մազերը սև՝ գլուխն առավ իր ծնկին:

Ասյա բացված բիկունքն հուռիկ ծածկեց ընկած յափնջով,
Ու վեր նայեց կիսածայիս ու մամջաց ինչպես հով,—

Արծիվներ, անձնն անցեմ,
Կտրի՛նս է ֆած.
Հովանի ամպեր, կացե՛մ՝
Շվա՛ֆն ընկնի ցած:

Օրորեմ, սարի հովեր,
Քու՛նք քառլանի.
Շա՛ղ եկեմ, ծաղկանց ծովեր,
Անու՛ռ փունն առնի...

Հանկարծ հեռվից գոռոց լսվեց, ասես թե ամպ որոտաց,
Ու ամպագոռ էն աղմուկից հջեգարեն դող գցաց:

Տեսավ հովսի աղբյուրի մոտ տեսիլք մի գոռ, անհեթեթ,
Եվ բաբախեց սիրտը անհից, աչքը մթնեց սրտի հետ:

Խուլ հառաչեց, ասես լացեց երբ որ տեսիլքն այն անցավ,
Արցունքն ընկավ յարի դեմքին, ու հովիվը արթնացավ:

— Ի՞նչ պատահեց, հջեգարեն,— գունատված ես երևում,
Ասա, աչքդ ի՞նչու եմ քաց, փունս մահ էր քեզ քվում:

Ուրհուրն է քեզ քնով զարկել, գա՛յլ է նայել փ աչքին,
Քե՛ս օձ տեսար երազի մեջ, որ փաթաթվեց իմ մեջքին:

Եվ ակնապիտ Սիամանթոն գրկեց մարալն իր սիրած,
հջեգարեն՝ անհից գունատ՝ նրան յայսպես շունջաց:

— Չարքեն էի, երբ որ հանկարծ դեմից եկան աղմուկով
Այն աղբյուրից ջուր խմելու՝ փառասուն ցուլ և մի կով:

Չուր խմեցին, կովի համար կովի բացին իրար հետ:
Կովի բացին ցուլերն ամեն, պոզերն էին աղեղ-հետ:

Ա՛խ, նրանցից՝ սգեղ մեկը, որ սև բաւն էր անազին,
Շատ էր նման փ սպանած սև ձիավար այն բեկին:

Բայց նա, հենց նա զարկեց, հաղթեց խենթ ցուլերին իր ընկեր,
Խլեց կովը և աղբյուրից ուրախ ելավ սարն ի վեր...

Ու չսեսա էլ ինչ եղավ, արցունքն ընկավ իմ աչից,
Սիրսս չարք գուճակելով՝ ուզեց փախչել սարերից...

Լոեց ինքն ինքն, Սիամանթոն մոռնալով,
Լարվեց աղերս իր հոգեհոգի և աչի նեղ փայլեց:

Խոնարհեց գրկեց նրան.— Ա՛խ, մի ինքի,— շարժեց:—
Սակայն ինքն առավել ու արցունքը սահեց ցած:

Սիամանթոն պաղ ժպիտով գրկեց գլուխն ու կրկին
Լուռ համբուրեց աչքերը թաց, այսպես խոսեց մեղմագին.

Սև ամպից յորք
Ազոռով կիջնեն վար՝
Սևաք աչքերդ
Հանելու համար,—
Նրանց կսպանեն
Հենց սև ամպի մեջ՝
Ի սեր աչքերիդ, ունեցիդ,
Ի՛մ յար:

Սև սարից ֆառուց
Ցուլեր կիջնեն վար՝
Սիրդ իմ սրտից
Պոկելու համար,—
Կելենք ֆառուցի
Սիրսն էլ բերեմ քեզ՝
Ի սեր աչքերիդ, ունեցիդ,
Ի՛մ յար...

Սյուպես երգեց Սիամանթոն, ճիզակն առավ անհամբեր,
Առանց նժույգ ու ինքնաճաճ՝ ելավ սարի գահն ի վեր:

Ու որոնեց զազարն ի վեր՝ չկար սև ցուլն այն հեղեղ,
Կարծես թե ինքն էր նա եղել, հե՛տք չկար ոչ մի հեղեղ:

Բայց երբ իջավ նա ժայռերից, թեպետ հովիտն ֆարայրի՝
Դուռնը կոկիկ՝ որոնում էր ցուլ մի անհեղ ու վայրի:

Շուր օտնով է որսը գալիս, օտն ընկնում, էլ ինչ ցավ
Սյուպես կանչեց Սիամանթոն ու դեպի նա սլացավ:

Ու ճիզակով ցուլի աչից այնպես խփեց խոլ թափով,
Որ ցուլն ասես կայծակնահար՝ գետնի վրով սարսափով:

Մեկ էլ զարկեց Սիամանթոն, մեկ էլ գոռաց ցուլն անհույս,
Ու պատված նրա կրծքից արյան բոցը բռավ դուռ:

Սիամանթոն դառնումն հանեց ու ֆառաֆայլ մոտ գնաց,
Որ էն ցուլի սիրտը հանի, յարին ճանի խորոված:

Բայց ցուլն հանկարծ իր եղջյուրով այնպես խփեց թափով,
Որ սևաբախտ Սիամանթոն ընկավ մոռալ մի անդունդ:

Ընկավ մի չոր ու ծեր ծառի, կուրծքն ընդհանրապես
Սև քրի պես սիրտը մտավ ու դուռն եկավ բիկունից:

Բառաչում էր մեղմորդ ցուլը, ծորի եզրին հառաչում,
Իսկ անհանգիստ խոնարհեց սարից յարին էր կանչում:

— Լ՛հ, լ՛ն, ո՛ւր ես, Սիւմանքո, ո՛ւր մոռացար քո յարին...
Ու հովն հե՛նեց՝ «հանգամ լ՛ն-լ՛ն, դու մնացիր պաղ սարին...»

Եվ սիրք դող հջեգարեն արագ իջավ դարն ի վար,
Ենդունդի մոտ ցուլիմ սեսավ, բայց, ան, կտրինն իր չկար...

Ահով ծոեց հջեգարեն չարագուշակ իր համբան,
Աւ անդունդին մոտենալով՝ լսեց մանի մի խուլ ձայն.

Եվ նա գոռաց՝ գլխին տալով, ձայնը բնկավ սար ու ձոր,
— Սիւմանքո, հեզ ինչ եղավ, ո՛ւր ես բնկել վիրավոր:

Սիւմանքո, վեր ել, ազի՛ղ, հեզ ո՛վ զարկեց, ո՛վ գցեց:
— Բանխոս, բանխո, հջեգարե, — ձորից անբախտ հառաչեց:

— Սիւմանքո, ո՛ւր է որդ, լուռ է լեզուդ քաղցրախոս:
— հջեգարե, լաց մի լինի, որսկան էի դարձա, որս...—

— Սիւմանքո, չէ՛ քո զարկից քառսուն քաջեր հող դարձան.
Ա՛խ, մի ցուլը հեզ ձնց հաղթեց, քե՛ կուրացել էր խուղան...

— հջե՛գարե, անձայն ողբա, ձայնդ նեւ է արիս մեջ...
Բայց հաջեի արցունքն ասես ծովից կուգար, չուներ վերջ:

— Խ՛որն է վերդ, խո՛ր կտրաս, ի՞նչպէս կանգնեն աչերն իմ,
Սիւմանքո, մի հառաչիր, Սիւմանքո, կմեռնիմ...

Ո՛վ է լսել զարկած որսը՝ ետ որսկանին սպանե,
Ո՛վ է տեսել վայրի ցուլը սիրող արեւ բաժանե:

ասացի սիրող մարդուն սիրող որսն է անվայել,
Դու իմացար, քե՛ էն ցուլը՝ սե՛ ձիավորն է եղել...

Խելակորույս լալիս էր նա, ձորի շուրջը ման գալիս,
Ասես՝ մեռած որդու վրա մի մայր լինե՛ր ողբալիս:

Լալիս էին ջրերն հուզված ու քաղցր գարնվում,
Ասես, ցավով էն կտրինի ժայռերն էին արտասովում:

Եվ անդունդից Սիւմանքոն հեծեծում էր.— Մի՛ մնա,
հջե՛գարե, արեւ քեզ, հջե՛գարե, ան զնա...

Սիւմանքո, գիրկդ կուգամ, էլ ինձ համար տուն չկա,
Սինամ հավքի քես պոկին, էլ ինձ համար բուն չկա...

Դուման կիջներ սարե խար, կիջներ անհուն վե՛սի պես,
Լացով իջնող դումանը պաղ սարի պատմե՛ն էր կարծես:

Դուման կիջներ, Սիւմանն ի վար, ու ձյուն կիջներ, ու քամի
Ու լցվում էր ձորը լացով այն որբացած այծյամի...

— Սիւմանասարը դուման ու մուժ է,
Ա՛խ դարդս՝ սարին դուման ու մուժ է,
Սե՛ սարի վրա մալու՛ մնացի,
Առխարհը աչիս դուման ու մուժ է:

Առանց յար, սարին արեւ չի բացվի,
Առխարհն առանց սե՛ր՝ դուման ու մուժ է...
Սե՛ սարի վրա մալու՛ մնացի,
Առխարհը աչիս դուման ու մուժ է:

Ու կռացավ՝—Սիամանթո, Բո Խաջեն Էմ, Լայիր Տես,
Սիամանթո, Խնձ էլ Տեղ Բաց, Սիամանթո, Կգամ Բեզ...

Հովեր, ծաղկանց խունկը վառեմ, մեզ քաղեցեմ առանց Բար...
Կանչեց Խաջեն ու աչքը խուփ Ենսվեց ձորը գլխիվար...

Ժայռին փլվող ալիքի պես Եազուկ կուրծքը փերվեց
— Ա՛խ, Խնչ արիր... Եվաղելով Սիամանթոն ձայն Տվեց...

Եվ օրացին վերջին շնչով, քե՛ «Մեր սերն էր սրբազան,
Թող մեր Տեղը ամեն Տարի երկու կակաչ Բարձրանան...»

Եվ հեծեծաց Խոջեզարեն մահվան շնչով Եվաղկոս՝
«Սիամանթո»,—ու լուռ հանգան երկու սերերն իրար մոտ...

Վերջին անգամ հովն հեծեծաց, ասես շունչն էր Տղայի
«Խոջեզարեն» —ու հավիտյան լոռն անդունդն ամալի...

ՎԵՐՋԵՐԳ

... Եվ այն ձորում, ամեն Տարի, ամեն Բացվող գարնան հետ,
Երկու ծաղիկ են Բարձրանում, երկու կակաչ իրար հետ,

Իրենք կարմիր, ինչպես իրենց սիրո բոցն էր սրակեզ,
Իրենք կարմիր, սրերը՝ սև, իրենց էն սև՝ Բախտի պես...

Ասում են, քե չկար երկրում ոչ մի ծաղիկ՝ սիրք՝ սև,
Այդ օրվանից աշխարհ եկան կակաչները սրասև,—

Որ քեփելով գլուխ գլխի՝ հավերժ իրան են Եայում,
Եվ՝ Բույր դառած իրենց սիրով՝ հավերժ իրար փայլալույս...

Բ Ա Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

ԲԱՆԱՍՏԵՂԵՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Գարնամամուս

Հին աշխարհը հեմ տեսել	5
Նիագարա	6
Աղավնիները	7
Արևին	8
Ձեզ ոսկիք ասեմ	9
Երեանի շոգը	10
Թանգարանում	12

Երգ Հայաստանի

Տխրության մեջ	13
Մի կյանքի պատմություն	14
Արծիվը	15
Խոհ	16
Մորս սրտի հետ	17
Ինչպես	18
Յարս սեռ	19
Ջուր ծախողը	20

Ամառնամուտ

Նինինին	21
Առաջնորդին	22
Ո՞րն է, բարձ	23
Ո՞րն է, տղա	24
Արձան Աբովյանին	25
Թագադրում	26
Ամառնամուտ	27
Կուզեի նստել	30
Թափ տվի	31
Վերադարձ	32
Ես որ մեռնեմ	33
Հովերն հարավի	34
Մայրս ծերության	35
Թող ես	36
Ինչքան վեր նայեմ	37
Դու Արագածն ես	38
Երգ երգոց	39
Ասում են	40
Անուշ գիշեր	41
Հարստություն	42
Երգեր ու վերքեր	43
Մանկություն	44
Ինչպես երկինքն այս	45
Խշեղաբեկ երգը	46
Շնորհակալ	47

Կարոտներս լամ	48
Ծովը գնացող	49
Դեռ այնքան	50
Հայրենի հողի	51
Դարունն արևով	52
Ես սարի աղբյուր	53
Ջրունը լալիս է	54

Բանասերի ձայնը

Հայրենական	55
Բանասերի ձայնը	56
Տարերք	58
Էքսպրոմտ	60

ՍԻՍՄԱՆԹՈՒ ԵՎ ԽՋԵՋԱՐՆ

Նախերգ	63
Գլուխ առաջին	65
Գլուխ երկրորդ	67
Գլուխ երրորդ	73
Գլուխ չորրորդ	76
Գլուխ հինգերորդ	81
Գլուխ վեցերորդ	87
Գլուխ յոթերորդ	92
Գլուխ վերջին	98
Վերջերգ	105

Ованнес Шираз
КНИГА ПЕСЕН
(На армянском языке)
Армгиз, Ереван, 1942

ՎՖ 1673 Պատկեր 119. Տիրաժ 3000. Տպա-
գրական 7 մամուլ. Մեկ մամ. 27520 նշան.
Ստորագրված է տպագրության 28/III—42 թ.
Հայպետհրատի տպարան, Երևան, Լենինի 65

15100

THE
MUSEUM
OF
THE
CITY OF
NEW YORK

THE
MUSEUM
OF
THE
CITY OF
NEW YORK

7013

8n

ԳԱԶԱՐ, ՅՈՐԱԿԱՅԵ Ե ՏԱՏՈՒԼԵՐ
Հ. ԿԱՐԱԼԵԱՆԻ